

Slovenija danes

Ocenja stanja

Pojasnilo

Pričujoči dokument je povzetek 93 strani dolgega delovnega gradiva z enakim naslovom, ki so ga v letu 2007 pripravili strokovni sveti stranke ter svetovalci njenega predsednika. V tem dokumentu niso zajeta vsa področja, ki jih obravnava delovno gradivo, temveč so izpostavljena le najbolj bistvena opažanja, ki so pomembna za začetek priprave alternativnega vladnega programa SD za obdobje 2008 – 2012.

Zaradi večje preglednosti besedila so vanj vključeni tudi podnaslovi, ki niso del integralnega uradnega besedila, kot so ga sprejemali organi stranke.

Slovenija danes

Ocenja stanja

Uvod v pripravo
Alternativnega vladnega programa
Socialnih demokratov za obdobje
2008 - 2012

Slovenija, januar 2008

Kazalo

Uvod	5
Splošna ocena stanja	6
Gospodarska politika	8
Socialna politika	25
Demokracija, varstvo temeljnih pravic in svoboščin, pravna država	33
Izobraževanje in znanstveno-raziskovalna politika	40
Skrb za zdravo življenjsko okolje	52
Zunanja in varnostna politika	57

Uvod

Socialni demokrati verjamemo, da Slovenija zmore postati moderna, odprta, solidarna in na znanju temelječa družba. Družba, v kateri bo vsakdo dobil priložnosti in možnosti, a bo hkrati moral prevzeti tudi svoj del odgovornosti za skupno in osebno dobro. Temeljne usmeritve in vrednote smo opredelili v programu z naslovom »Slovenija na vrhu sveta« na kongresu v Novi Gorici leta 2006. Pred nami je sedaj novo poglavje tega vzpona.

Zato želimo Socialni demokrati povezati, vzpodbuditi in povabiti k snovanju alternativnega vladnega programa in razmisleku o Sloveniji v vrhu razvitega sveta vse, ki verjamejo, da to lahko delamo in naredimo bolje in učinkoviteje. Vse, ki si želijo alternative. Ne delamo si utvar, da bodo spremembe prišle brez odporov in razhajanj, zagotavljamo pa, da bomo pomembno povečali pripravljenost politike na iskanje skupnih poti in da bo pri tem odločilno predvsem, kaj kdo zna, želi in zmore.

I. Splošna ocena stanja

Slovenija, vse od demokratičnih sprememb na prelomu 90-ih let, vsestransko napreduje. Čeprav ocena domačih gospodarskih, socialnih in političnih razmer ter njenega mednarodnega položaja ne more biti črno bela, smo lahko s prehojeno potjo velikih sprememb načeloma zadovoljni. Slovenija je gospodarsko in socialno relativno stabilna država, njen mednarodni položaj ni bil nikoli doslej tako ugoden. Slovenija ustvarja pogoje, da lahko v globalnem svetu in odprti družbi okrepi svoj nacionalni značaj.

Danes se zastavlja zlasti vprašanje, ali doseženo predstavlja zgornjo mejo naših zmožnosti in sposobnosti, ali pa bi se dalo doseči več in bolje. Ta ocena je seveda odvisna od ciljev, ki naj bi jih imeli kot skupnost. Ti cilji so pomembni zato, ker osmišljujejo politiko ter predstavljajo mero njene uspešnosti. Toda ti cilji danes niso tako jasni, kot je bilo to v primeru soglasja glede naše državne samostojnosti na začetku 90-ih let in umeščenosti v EU in NATO v drugi polovici 90-ih let prejšnjega stoletja. Poleg nezaključenih pogovorov pri predsedniku države, je bil v zadnjem času najresnejši poskus sklenjeni sporazum Partnerstvo za razvoj. Vanj smo vstopili z namenom, da bi Slovenija oblikovala potrebno soglasje ob odločilnih razvojnih vprašanjih, a smo prepričani, da bi lahko bile možnosti, ki jih je to partnerstvo obetalo, precej bolje izkoriščene.

Kljub načelnemu strinjanju večine, da želi biti Slovenija nadpovprečno razvita družba, se danes kažejo opazne razlike v oceni nujnosti določanja novih,

dinamičnih ravnovesij med tekmovalnostjo, solidarnostjo, svobodo in ekološko zdržnostjo. Kljub temu Slovenija, ne glede na nekatere težave, danes dosega ugodne gospodarske in socialne rezultate. Glavno vprašanje pa je, ali so doslej izvedene strukturne spremembe dovolj uspešne, da bodo zagotovile trajnejši pospešen razvoj.

Vse bolj postaja očitno, da to ni odvisno samo od gospodarskih in socialnih politik vsakokratne vlade, ampak da je za splošen napredek družbe, ki se kaže zlasti v višji kvaliteti življenja ljudi in ustvarjanju enakih možnosti za njihovo socialno promocijo, odločilnega pomena vzorec trenutnega političnega obnašanja. Poglavitna slabost takšnega ravnanja se kaže v tem, da postavlja politično lojalnost vsakokratni oblasti pred sposobnost in ustvarjalnost ljudi. Tako omejuje posameznike in celotno družbo.

V tem se skrivajo priložnosti, ki so bile zaradi tega vzorca doslej preveč zanemarjene. Politika mora bolj pogumno omejiti svoj vpliv povsod tam, kjer je njena navzočnost moteča, zlasti, če jasno ali prikrito deli ljudi na naše in vaše. To bi pomembno prispevalo k spodbujanju ustvarjalnosti in talentov slehernega posameznika in okrepilo pozitivno družbeno razpoloženje ter strpnost, ki je hkrati pogoj za krepitev demokracije.

II. Gospodarska politika

Dokaj uspešna tranzicija, a...

Slovenija je vse od osamosvojitve naprej beležila pozitivno in stabilno gospodarsko rast, ki ji je omogočila postopno dohitevanje gospodarske razvitosti najrazvitejših držav članic EU. Če je še leta 1996 znašal bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči 68% primerljivega v državah članicah EU -25, ta danes znaša že okoli 85% povprečja EU. V zadnjih petih letih pred vstopom v EU in začetkom vstopanja v evro območje (ERM2) je Slovenija relativno uspešno zaključila realno in nominalno konvergenčno prilagajanje gospodarstva, še zlasti na področju rasti cen, ki so se od leta 2000 do leta 2005 znižale od skoraj 9% na le 2,5% in na področju obrestnih mer, ki so se v tem obdobju razpolovile. Vse to nam je omogočilo polno izpolnjevanje Maastrichtskih kriterijev in na koncu vstop v evro območje.

V tem obdobju je dobro uravnavanje ključnih gospodarskih kategorij omogočalo relativno ugodno gospodarsko rast ob hkratnem zniževanju inflacije, kljub zunanjim šokom se je omejevalo javno-finančne primanjkljaje, rast zunanjega dolga pa je bila nizka. To je utrdilo mednarodno verodostojnost Slovenije pri uravnavanju gospodarskih šokov in olajšalo vstop v evro območje, kar je najpomembnejši dosežek gospodarske politike Slovenije.

V obdobju po vstopu v evropsko unijo so bili svetovni in evropski gospodarski trendi še posebej ugodni in tudi Slovenija je beležila in še vedno beleži visoko

gospodarsko rast, naraščajočo zaposlenost in zniževanje brezposelnosti.

Prevzem evra s 1. 1. 2007 zahteva skrbnejšo in previdnejšo gospodarsko politiko, ki upošteva realne možnosti in v polni meri uveljavlja potenciale Slovenije. Z vstopom v evro območje se je manevrski prostor nacionalne ekonomske politike zožil, hkrati pa se je relativno povečal pomen tistih ekonomskih politik, ki ostajajo v pristojnost naše države. Gre zlasti za fiskalno politiko in politike produkcijskih faktorjev. Eventualne napake pri teh politikah so sedaj mnogo bolj pomembne in dražje kot so bile takrat, ko smo še imeli lastno monetarno politiko.

Vendar pa v nasprotju z realnimi in dejanskimi potrebami in zmožnostmi, gospodarska rast v Sloveniji, v zadnjih letih, temelji tudi na relativno visokem bruto zadolževanju v tujini, zlasti na področju izgradnje prometne infrastrukture. Kljub zelo visoki gospodarski rasti, temelječi predvsem na visokem izvoznem in investicijskem povpraševanju ter posledično zelo ugodni javnofinančni situaciji, javnofinančna politika ni uspela izkoristiti priložnosti, ni ji uspelo pomembneje znižati ne javnofinančnega dolga ne tekočega zadolževanja, tako da se je reševanje dolgoročnih in strukturnih javnofinančnih problemov, s katerimi se bo Slovenija zaostreno soočala v naslednjem desetletju, preložilo in se jih ne bo reševalo zdaj, ko zato obstoji dobra in realna možnost. Rast bruto zadolževanja javnega in zasebnega sektorja je sicer kratkoročno dodatno spodbudila gospodarsko rast, a ta ni ne dolgoročno vzdržna, niti optimalna.

Ob dobri dediščini so zato izpuščene pomembne gospodarske in razvojne priložnosti Slovenije. Preveč zadolžena in brez rezerv, ki bi jih morali ustvariti sedaj ob visoki gospodarski rasti za čase, ko bodo demografski izzivi zahtevali velike javnofinančne prilagoditve, bo Slovenija plačala bistveno večje stroške prilagajanja, kot bi bilo potrebno.

Priložnost črpanja evropskih virov finančne perspektive 2007-13 tudi še ni polno izkoriščena.

V Sloveniji se v zadnjem obdobju ne vodi optimalna gospodarska politika. Kljub visoki mednarodni konjunkturi, smo priča podvojitvi bruto zunanjega dolga Republike Slovenije in dejstvu, da se ne povečuje slovenska konkurenčnost.

Sprejete davčne reforme niso bile dobro pretehtane. Namesto pospešenega zmanjševanja obremenitve gospodarstva in povečanja njegove konkurenčnosti, so se povečale neto plače zaposlenih v višjih dohodkovnih razredih, v času siceršnje konjunktore pa se je dodatno povečalo osebno povpraševanje in zadolževanje prebivalstva.

Socialni demokrati opozarjamo na tri ključne slabosti ekonomsko politične usmeritve aktualne vlade:

- a) Bistveno poslabšanje dolgoročne javnofinančne vzdržnosti (premikanje financiranja v zadolževanje, davčna reforma brez restrukturiranja porabe, obrat v pokojninski reformi).
- b) Prociklična poraba države (odsotnost fiskalnega upravljanja aktivnosti na ravni nevtralne »nemenjalne vrzeli«) je bistveno prispevala k povečanju inflacije in tako zniževanju dolgoročne konkurenčnosti menjalnega sektorja, s tem pa tudi k zmanjševanju potencialne dolgoročne gospodarske rasti.
- c) Odsotnost krepitve konkurenčnosti v nemenjalnih sektorjih, zlasti pa neustrezna tržna regulacija (po stroških) v sektorjih infrastrukture.

Hkrati pa v Sloveniji v zadnjih letih poteka okrepljen lastniški spopad, kjer se je pozabilo, kaj je vloga menedžerjev, nadzornih svetov, skupščin delničarjev in kaj je vloga vlade kot upravljavca, regulatorja in ne lastnika Slovenije. V zadnjih letih se je v Sloveniji začela tretja faza privatizacije, katere temeljna značilnost je nepreglednost in vpletanje politike v posamezne faze privatizacije, ob povezavi s posameznimi centri kapitalske moči, kar se počne zaradi lastne koristi, ne pa s ciljem povečevanja konkurenčnosti in razvoja gospodarstva.

Na prvi pogled stabilna gospodarska rast, a...

V prvem delu mandata te vlade (od konca 2004 do prvega četrtertletja 2007) ima Slovenija relativno visoko in stabilno gospodarsko rast. Posledično se na prvi pogled izboljšujejo razmere na trgu dela. Tudi inflacija je bila do pomladi 2007 pod nadzorom, v drugi polovici leta 2007 pa beležimo dvakrat višjo inflacijo od inflacije v evro območju in višjo od mastrichtskega kriterija.

Vendar pa kljub temu, da je inflacija ta čas nedvomno ključen makroekonomski in hkrati vedno bolj tudi socialni problem Slovenije, kljub opozorilom domače in tuje strokovne javnosti in kljub naraščajoči inflaciji, vlada ni pripravila in še vedno ne pripravlja ustreznih protiinflacijskih ukrepov. Celo nasprotno, sprejeta proračuna za leti 2008 in 2009 pomenita nadaljevanje prociklične ekonomske politike vlade in s tem posredno spodbujanje inflacijskih gibanj.

Banka Slovenije tako ugotavlja, da tekoča gospodarska gibanja pomenijo odmikanje od makroekonomskih ravnovesij in da rast bruto domačega proizvoda presega njegovo potencialno rast. Podatki kažejo, da visoko gospodarsko aktivnost spremlja porast inflacije nad ravniyo, ki bi bila skladna s procesom vzdržne realne konvergence in povečanje primanjkljaja na tekočem računu. Tudi projekcije za prihodnje srednjeročne obdobje do leta 2009 kažejo na vztrajanje inflacije nad tremi odstotki, ob hkratnem umirjanju gospodarskega cikla in večjim tveganjem za cenovno stabilnost in zunanje ravnovesje kot v preteklosti, kar zahteva večjo pripravljenost nosilcev ekonomskih politik za ustrezno odzivanje. Večina makroekonomskih indikatorjev namreč kaže, da visoka gospodarska aktivnost v zadnjem obdobju presega ponudbeni potencial, kar povzroča težnje k naraščanju cen in povečuje tveganje, da bi takšni pritiski ostali prisotni tudi na srednji rok.

Del povišane inflacije v prvi polovici 2007 je sicer posledica podražitve naftnih derivatov in hrane, vendar precejšnje pospeševanje osnovne inflacije v Sloveniji glede na evro območje vse od leta 2005 kaže tudi na porast inflacije, ki je notranjega izvora. Hkrati pa gre upoštevati dejstvo, da sta proti povečanju inflacije v zadnjem obdobju delovala predvsem zmerna rast stroškov dela ter nekaj tudi apreciacija nominalnega efektivnega tečaja. Plače zaposlenih tako ostajajo eden zadnjih branikov še višje inflacije v Sloveniji. Zato ne preseneča vedno večje nezadovoljstvo zaposlenih (zlasti tistih z najnižjimi osebnimi dohodki) s položajem, v katerega jih potiska neustrezna in premalo aktivna ekonomska politika vlade.

Poleg tega ohranjamo visok zunanjetrgovinski primanjkljaj, javnofinančni primanjkljaj pa se ne zmanjšuje dovolj kljub visoki gospodarski rasti (v Nemčiji so npr. v tem času uspeli visok primanjkljaj praktično izravnati, v skandinavskih

državah pa v tem času uspevajo preko presežka zmanjševati javni dolg).¹

Vrsto let se je slovenski bruto domači proizvod povečeval na letni ravni do okoli 5 odstotkov, v začetku leta 2007 pa beležimo še višjo rast. Vendar je dodatno pospešena gospodarska rast v tem mandatu predvsem posledica rasti investicij, ki temeljijo na višjem zadolževanju države ali na njenih garancijah za zadolževanje, kot je to bilo v preteklosti. Prav tako od uveljavitve fiksnega tečaja tolarja prebivalstvo pospešeno investira v nepremičnine.² K rasti investicij je sicer najbolj prispevala država z odločitvijo o pospešenih investicijah v nizke gradnje - avtoceste, državne ceste, obnove lokalnih cest in prve zametke železniških investicij. Vendar te investicije na državni ravni niso rezultat varčevanje na ostalih, tekočih javnofinančnih odhodkih - torej odločitve o alternativnih vladnih programih kjer se upošteva maksimiranje dodane vrednosti - ampak temeljijo predvsem na milijardah evrov državnih poroštev in dodatnega zadolževanja za DARS, Slovenske železnice in delno tudi občine. Te kredite bo morala Slovenija vrniti skupaj z obrestmi, vir pa so lahko le višje cestnine, pri čemer je vlada premik finančnega bremena v bodočnost še povečala z dodatnim zmanjšanjem tekočih obveznosti (na primer, s praktično ukinitvijo bencinskega tolarja kot vira DARS), višjo uporabnino tirov ali, ob uveljavitvi poroštev, z višjo obdavčitvijo in javnimi izdatki. V SD opozarjamo, da je prav zadolževanje v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja v vrsti srednje-razvitih držav, samo desetletje kasneje povzročilo globoke gospodarske pretrese. Tudi danes pretresi na domačih in tujih finančnih trgih niso nemogoči, še zlasti, če se pospeši inflacija.

Zato zadolževanje na srednji rok ne more biti temelj visoke gospodarske rasti. Zadolženost države v tujini se je od nastopa nove vlade povečala za skoraj 7 odstotkov BDP. Bruto zunanji dolg države in bank za potrebe financiranja države in gospodarstva, se je od konca leta 2004 do konca aprila 2007 skoraj podvojil s 15 na 29 milijard evrov. Evforija zadolževanja ob še nizkih obrestnih merah sicer

1 V letu 2006 je znašal slovenski BDP skoraj 15 tisoč evrov (19 tisoč dolarjev) na prebivalca. Spodbujen z liberalizacijskimi procesi po našem vstopu v EU ter povečanim investicijskim povpraševanjem od 2003 daje (torej leta 2004, 2005 in 2006) realno narašča povprečno po 4.5% letno (realna rast izvoza blaga in storitev po 11% letno ter bruto investicij v osnovna sredstva po 7% letno). V letu 2006 je zunanjetrgovinski primanjkljaj znižal slovensko gospodarsko rast za 0.3%.

2 18 odstotna rast investicij v nepremičnine ob rastoči ceni kvadratnega metra stanovanja ne pomeni nujno večja stanovanja, temveč, ob ukinitvi stanovanjskih olajšav, predvsem povečuje finančno breme odplačila kreditov in bo ob dvigu obrestnih mer resno ogrozilo stanovanjsko konjunkturo.

spodbuja gospodarsko rast in omogoča ter lajša tretjo fazo privatizacije a hkrati ustvarja dodatne strukturne probleme in ne omogoča vzdržne gospodarske rasti.

Hitra gospodarska rast, ob drugih ukrepih, sicer znižuje brezposelnost pod šest odstotkov, toda zaposlujemo predvsem nizko kvalificirano delovno silo, ki jo potrebuje gradbeništvo oziroma nizke gradnje, deloma tudi trgovina. Med brezposelnimi se povečuje delež tistih z visoko in višjo šolo. To posledično vpliva tudi na plače, ki so v povprečju še vedno nizke in se nekoliko hitreje višajo predvsem v gradbeništvu, v trgovini in finančnem posredništvu, kar so tudi najbolj hitro razvijajoči se sektorji. S predlaganimi vstopi tujih direktni investicij (na primer, ameriškega operaterja igralništva) se bo isti problem še poglobil. Saj bodo takšne investicije povzročile opazno (regionalno zelo koncentrirano) povpraševanje po nizko kvalificirani delovni sili.

Z vidika dolgoročnega razvoja in konkurenčnosti Slovenije ni dobro, da sektorji z visoko dodano vrednostjo ne rastejo dovolj hitro. Nedvomno je, da se poslabšujejo pogoji menjave, še posebej z državami EU. Podjetja se izčrpava z zadolževanjem za potrošnjo vlade ali pa za finančne transakcije zaradi lastninskih sprememb. Vladna potrošnja pa povečuje rast v sektorjih, ki ustvarjajo podpovprečno dodatno vrednosti na zaposlenega. Sedanja gospodarska rast nas zato ne dela bogatejše, še posebej, ker se povečuje breme servisiranja dolgov.

Ob dvigu obrestnih mer in pospešitvi inflacije lahko gospodarstvo hitro zapade v stagflacijo. Izvozno usmerjeni sektorji bodo še pod večjim pritiskom konkurenčnosti, s tem pa se bo lahko in plačilnobilančni deficit občutno povečal. Zato velik neto priliv kapitala iz zadolževanja povečuje nevarnost, da povečano povpraševanje po delu zviša plače, zmanjša konkurenčnost izvoznikov, upočasni izvoz in gospodarsko rast. Zato bodo potrebni še močnejši proti ciklični javnofinančni ukrepi in saniranje tovrstne politike. Bomo to zmogli, če bodo javne finance hkrati soočene z demografskimi pritiski? Prezadolžena Slovenija brez rezerv, ki bi jih morali ustvariti ob sedanjih visoki rasti za čase, ko bodo demografski izzivi zahtevali velike javnofinančne prilagoditve, lahko zaide v resno krizo.

Slovenska razvojna politika v pasti

Slovenska razvojna politika se je ob globalnih razvojnih izzivih znašla v pasti. Gospodarski razvoj, ki preveč temelji na pospešenih nizkih gradnjah in pospešenem zadolževanju, ni najboljša politika. Tudi zato ne, ker Slovenija hkrati ne vodi spodbujevalne razvojne politike, kar se vidi po nizkem deležu izdatkov za raziskave in razvoj v bruto domačem proizvodu. Delež raziskav in razvoja v bruto domačem proizvodu se je v Sloveniji zmanjšal z 1,55 odstotkov v letu 2001 (podoben je bil leta 1995) na samo 1,22 odstotkov v letu 2005.³ Vendar pa po drugem kazalniku uspešnosti razvojne politike, številu patentov (prijavljenih na evropskem patentnem uradu) na milijon prebivalcev še ni nazadovanja. V kolikor se bo nadaljevalo zanemarjanje financiranja raziskovalnega in razvojnega dela, bo tudi tu, vsaj relativno - torej glede na druge države, sledilo nazadovanje.⁴ Ob tem opozarjamo, da je sicer ustanovljena Agencija za tehnološki razvoj, a dejansko ne funkcioniira. Povezava med raziskovalnim delom in univerzami pa je v nekaterih segmentih popolnoma neživljenjska.

Pasivnost razvojne politike kaže tudi neobstoje »tveganega kapitala« (venture capital investments). Tako Eurostat sploh ne vodi Slovenije v tabelah, ki kažejo delež tistih investicij tveganega kapitala v bruto domačem proizvodu, ki spodbujajo nastanek in rast podjetij, ki svojega razvoja s krediti ne bi mogla financirati. Tudi zaradi nizkega deleža BDP namenjenega financiranju informacijskih tehnologij (hardware, software, oprema in storitve), kjer je bil v letu 2005 ta delež v Sloveniji 2 odstotka, v 15 državah starih članicah EU pa 3,1 odstotka, Slovenija ni dovolj konkurenčna. Položaj Slovenije ni posebno ugoden niti na področju energetske intenzivnosti (poraba energije na enoto BDP). Res, da je daleč najboljša med novimi članicami EU, vendar pa zaostaja za vsem razvitim svetom, še posebej za družbami konsenza.

Slovenija zato ne uveljavlja komparativnih prednosti, ki bi temeljile na znanju. V

3 Takrat je v državah evro-območja znašal 1.86%, v Nemčiji 2.51%, Avstriji 2.36% in na Finskem 3.86%.

4 Slovenija je leta 2003 prijavila 50 patentov na milijon prebivalcev kar je bilo precej več kot v tranzicijskih državah (Madžarska – 19, Češka – 16, Estonija – 15, Slovaška – 8, Poljska – 5, Latvija in Litva po 6) ter več kot v večini sredozemskih držav (Španija – 31, Grčija – 11, Portugalska – 7, Italija pa vendarle 87) a manj kot v območju evra (163), Nemčiji (312), Avstriji (195) ali na Finskem (306).

skupnem slovenskem izvozu so leta 2004 predstavljali izdelki visoke tehnologije (proizvodnja letal, računalniki, pisarniški stroji, elektronika, instrumenti, zdravila, električni stroji ter oborožitve) le 5 odstotkov.⁵ Brez izboljšanja strukture izvoza se ne bomo mogli spopasti z globalnimi razvojnimi izzivi.

V tem mandatu se povečuje zaostajanje Slovenije za razvitim svetom in delom novih članic EU pri sposobnosti sprejemanja strateških ciljev s konsenzom družbenih partnerjev. Konsenza skoraj ni več, tretja faza privatizacije pa je temeljno vodilo strateških podjetniških odločitev. Še vedno ni izgrajena institucionalna infrastruktura in upravljanje družbe za prehod v gospodarstvo in družbo znanja.

Preskromni gospodarski rezultati vlade

Zaradi navedenega ocenjujemo gospodarske rezultate sedanje vlade kot preskromne. Med uspešna prizadevanja lahko uvrstimo izpolnjevanje pogojev za uvajanje evra in uvedbo enotne valute EU, kar je skupni uspeh te in prejšnje vlade. Vendar pa sedanja vlada ni še nič naredila na izoblikovanju visoko učinkovitega inovacijskega sistema, ki bi motiviral in povezoval domače in tuje znanje na univerzah, inštitutih in pri uporabnikih – gospodarstvu, javnem sektorju in upravi.

Ni znakov, da bi Slovenija usklajeno načrtovala pospešeno večanje vlaganj v celovito znanje (npr. od sedanjih 14,5 odstotka na vsaj 20 odstotkov BDP). Prav tako ni krepitev naložbenega potenciala države (varčevanje + neposredne tuje naložbe + sredstva EU) za večja vlaganja v znanje, tehnološki razvoj in delovna mesta. Zato manj kot polovica potencialov slovenskega gospodarstva dosega globalno oziroma evropsko uspešnost. Z drugo polovico razvojno neuspešnih podjetij se država ne ukvarja, četudi je v teh podjetjih - s finančnimi, menedžerskimi, tehnološkimi, programskimi, kadrovskimi, izvoznimi in

5 V območju petnajstih držav starih članic EU (podatkov za evro-območje ni) je bil ta delež 17.7%, v Nemčiji 15%, Avstriji 15% in na Finskem 18%. Med tranzicijskimi državami je bil večji kot v Sloveniji na Madžarskem (22%), Češkem (14%) in v Estoniji (10%).

drugimi problemi ter izredno nizko dodano vrednostjo in pogosto visokimi izgubami - lociranih veliko socialnih in zaposlitvenih problemov (veliko več kot 100.000 ogroženih delovnih mest). Vse večji je zaostanek na področju politik ustvarjanja znanj in potencialov za razvijanje novih proizvodov in storitev z uporabo zahtevnejših tehnologij in inovacij, šibke so povezave med univerzami in inštituti z gospodarstvom, nezadosten pa je tudi razpoložljivi kapital (še posebej tvegani) za tehnološki razvoj.

Slabšanje kvalitete javnih financ

Reševanje mnogih javnofinančnih problemov je odloženo, zato se iz leta v leto mandata te vlade slabša notranja kvaliteta javnih financ. V letu 2007 in 2008 je primarni presežek prešel v pomemben primarni primanjkljaj in takoj v letu 2009 se skladno z napovedmi - domačimi in iz institucij EU - zahteva radikalno ukrepanje, da ne bi javnofinančni primanjkljaj prešel 3 odstotke. Potrebno ukrepanje dosega skoraj 2 odstotka bruto domačega proizvoda in zahteva za več kot 600 milijonov evrov zmanjšanja odhodkov državnega ali občinskih proračunov glede na sprejeti okvir za leto 2007- 2008. To ni izvedljivo, zato se lahko pojavijo zelo velike težave, ki jih lahko povzroči padec domače ali tuje konjunkturo, ali pa nezmožnost črpanja sredstev iz EU.

Z javnimi financami se je v tem mandatu prenehalo z izvajanjem davčne politike, ki bi spodbujala investicije gospodarstva, imamo neučinkovito uporabo domačih in predvsem evropskih virov, zmanjšuje se učinkovitost na solidarnosti utemeljenega šolstva, zdravstva in pokojninskega sistema. Skrb za sožitje z naravo in okoljem se podreja interesom kapitala. Slovenske javne finance so načete, ker se je odložilo reševanje demografskih problemov prebivalstva. Priložnost, ki jo omogoča črpanje evropskih virov finančne perspektive 2007-2013, še ni polno izkoriščena.

Ukrepi politik vplivajo na povečanje blaginje za redke posameznike. Sprejeta davčna zakonodaja je zmanjšala davčno progresivnost in razvrednotila načelo, naj vsakdo prispeva relativno glede na svojo ekonomsko moč, torej naj tisti, ki imajo več, tudi prispevajo relativno več. Z davčno reformo je 800.000 davčnih zavezancev dobilo le nekaj evrov, bogatejši pa so v mandatu te vlade pridobili za dober avto,

zato je bila to predvsem razbremenitev redkih in pomembno povečanje neto plač najbogatejših. Poleg tega je bila namesto 50 odstotne obdavčitve kapitalских dobičkov iz naslova (ne)upravičenega tranzicijskega bogatenja, uvedena le 20 odstotna obdavčitev. A hkrati se je, namesto ukinjene 6 odstotne stanovanjske olajšave za več kot 100.000 upravičencev, ki si šele ustvarjajo dom in družino, uvedla le 50 odstotna davčna olajšava na plačilo obresti za najbogatejše prejemnike denacionalizacijskih obveznic. Namesto olajšave za knjige, naložbe v znanje, zdravila, je uvedena obdavčitev obresti: po nekaj čez 1000 evrov oprostitve se na vsakih 5 evrov obresti plača po 1 evro obresti državi. Ta vlada je predvsem uresničila napoved, da bodo bogati bogatejši in revnejši še revnejši.

Pri podjetniški obdavčitvi so se prehitro ukinile olajšave za investicije in se je s tem povečala obdavčitev slovenskega gospodarstva. Eden redkih instrumentov, ki je zmanjšal stroške, je postopna ukinitvev davka na visoke plače. Paradigma razvoja, ki je temeljila na davčnem spodbujanju investiranja in krepitvi izvoza, je pomembno spremenjena.

Pomembno spreminjanje lastninske strukture

Za spremembo modela razvoja pa je verjetno najpomembneje to, da se izrazito spreminja lastninska struktura in da se izvaja ali pripravlja tretja faza privatizacije v okviru katere se neoptimalno in netransparentno, ne le zmanjšuje državno premoženje (prodaja pod ceno), temveč tudi sistematično zmanjšuje učinkovitost delovanja trga kapitala.

Potem ko je vlada - z za davkoplachevalce škodljivo prodajo Mercatorja d.d. - pokazala, kako se pod ceno prodajajo najboljša podjetja, želijo menedžerji čim hitreje in čim ceneje postati prevladujoči lastniki delniških družbah. In to tistih družb, v uprave katerih so bili imenovani, da bi delovali za dobro vseh delničarjev. Takšno obnašanje menedžerjev je z vidika njihovega osebnega interesa, lahko kratkoročno morda racionalno, a je delovanje nadzornikov, ki to dopuščajo, neodgovorno in brezvestno. Tovrstne procese je treba ustaviti in zagotoviti, da bodo menedžerji in nadzorniki, dejansko opravljali funkcije za katere so postavljeni in odgovorni.

Problem ni lastnina države, problem je v tem, da si je sedanja oblast prilastila upravljalvske deleže in da želi, za vsako ceno in čim hitreje, do konca mandata brezvestno razprodati premoženje Republike Slovenije oziroma KAD (upokojenskega rezervnega sklada) ali SOD (premoženja denacionalizacijskih upravičencev in vseh državljanov). Z razprodajo premoženja KAD in SOD na račun drugih, predvsem političnih oportunitetnih koristi, država še dodatno povečuje težave pokojninske blagajne in poravnavanje denacionalizacijskih obveznosti v prihodnjih letih.

V mandatu te vlade so se prekinile spremembe pri upravljanju podjetij, ki bi po našem mnenju, lahko privedle do optimalnejšega poslovanja podjetij v delni ali večinski državni lasti (še zlasti, če bi dosledno uvajanje standardov »Corporate Governance« potekalo vzporedno s samo privatizacijo).

Umik iz gospodarstva je kot maksima pomenil zgolj razprodajo deležev, brez uvajanja profesionalnih norm upravljanja podjetij, dobrih praks in brez učinkovite zaščite malih delničarjev.

Takšno razumevanje upravljanja podjetij je pripeljalo do absurdne situacije, ko lahko predsednik vlade sam neposredno določa pogoje za prodajo državnih deležev (Mercator) in tuje neposredne investicije (Lukoil, Harrah's) ter diskrecijsko izbira projekte, ki bi po sami naravi morali nastajati na osnovi podjetniške iniciative.

Ob tem pa so ključne institucije nadzora trga in konkurence praviloma premalo podprte in upoštrevane. Po privatizaciji so namreč nadzorstvene institucije trga edine, ki kupce, uporabnike storitev in udeležence trga (manjšinskega delničarje) ščitijo pred kartelnimi dogovori, nelojalno konkurenco in vsemi ostalimi oblikami monopolnega ravnanja.

Namesto odgovornega apolitičnega upravljanja premoženja, imamo brezvestno razprodajo premoženja, ki je nastajalo desetletja. Neodgovorna skrb za premoženje je ena največjih napak sedanje oblasti, ki bo imela žal nepovratne posledice in jo bo nujno potrebno spremeniti.

Na prvi pogled ugodno stanje na področju zaposlovanja, a...

Stanje na področju zaposlovanja je ugodno⁶ le na prvi pogled. Za Socialne demokrate je pomembno, da je gospodarska rast, kot temelj zaposlovanja, vzdržna in da počiva na novih delovnih mestih. Zato je zaskrbljujoč podatek, da se je manj povečalo število delovno aktivnih, kot pa se je zmanjšalo število registriranih brezposelnih oseb. Dinamične gospodarske rasti ne spremlja ustreznost rasti zaposlenosti. Stopnja zaposlenosti je nižja od ciljne 70 odstotne.

Zaskrbljujoči so tudi trendi na področju strukturne brezposelnosti.⁷ Rast zaposlovanja temelji predvsem na delovnih mestih z nižjo dodano vrednostjo in zato ne omogoča zmanjševanja razvojnega zaostanka na daljši rok.⁸

Število zaposlenih narašča predvsem v tistih dejavnostih, ki zaposlujejo delovno silo iz tujine, praviloma manj kvalificirano. Regionalne razlike v stopnjah brezposelnosti ostajajo in se povečujejo. Trendi na trgu dela so izrazito neugodni za ženske. Ob ničelni rasti zaposlenosti žensk se povečuje delež brezposelnih žensk. Stopnja brezposelnosti se sicer zmanjšuje, povečuje pa se rezervna delovna sila, predvsem zaradi rasti števila neaktivnih oseb, ki želijo delati. Z vidika življenjskega delovnega cikla se pojavljajo problemi pri vključevanju mladih in prvih iskalcev zaposlitve na trgu dela, na drugi strani pa pri odhodu iz trga dela, kjer je povprečna starost ob upokojitvi nižja od

6 V skladu s Pomladansko napovedjo gospodarskih gibanj 2007, ki jo pripravlja Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR), se je rast zaposlenosti v letu 2006 precej okrepla in je bila tako kot gospodarska rast najvišja po letu 1999. Zaposlenost je naraščala skoraj v vseh dejavnostih, najbolj v gradbeništvu. Število brezposelnih se je prav tako zmanjšalo, v skladu z oceno UMAR predvsem iz ekonomskih razlogov, število registrirano brezposelnih pa tudi iz administrativnih. Za obdobje 2007-2009, UMAR napoveduje upočasnitev rasti zaposlenosti zaradi manjše konjunktore, prav tako pa pričakuje tudi počasnejše zniževanje brezposelnosti.

7 Strukturno brezposelnost razumemo kot neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. V strukturi brezposelnih se je v letu 2006 povečalo število terciarno izobraženih in starejših. Število brezposelnih z višjo in visoko izobrazbo je bilo tako lani v povprečju za 7,6 % večje kot leto prej, oziroma za neverjetnih 60,6 % večje kot leta 2001, ko jih je bilo najmanj po letu 1991.

8 Enako zaskrbljujoč je podatek, da se že tretje leto zapored povečuje tudi število brezposelnih, starejših od 50 let. V letu 2006 jih je bilo za 4,2 % več kot leto poprej. Če ob tem upoštevamo še vedno krepko nadpolovični delež brezposelnosti žensk, ki se ne zmanjšuje, lahko hitro ugotovimo, da stanje na področju zaposlovanja obeta naglo poslabšanje ob napovedani manjši gospodarski rasti oziroma slabših gospodarskih gibanjih v prihodnje.

ciljnih 65 let.

Hkrati pa je politika ukrepov trga dela v primerjavi z EU za štirikrat manj intenzivna (SLO: 0,6 odstotka BDP, EU: 2 odstotka). Institucije trga dela bi bilo potrebno modernizirati in povečati kvaliteto ter učinkovitost.

Rast človeškega in intelektualnega kapitala ter vse življenjsko učenje so temeljni pogoji za bodoči gospodarski razvoj. Povezava med politiko izobraževanja in potrebami trga dela bi bila potrebna za njeno učinkovitost in skladnost ponudbe in povpraševanja na trgu dela.

Zato je največja napaka politike zaposlovanja tega mandata predvsem osredotočanje na zmanjševanje registrirane brezposelnosti z administrativnimi ukrepi, premalo pozornosti pa se namenja zmanjševanju strukturne brezposelnosti in predvsem pospeševanju zaposlovanja. Vlada o vzpodbudah za odpiranje delovnih mest govori le deklarativno, saj v letu 2007 ni bilo na razpolago nobenega ukrepa, s katerim bi spodbujali odpiranje novih delovnih mest v samozaposlitvah ter v mikro in malih podjetjih z manj kot 7 zaposlenimi. Z učinkovito politiko spodbujanja odpiranja novih delovnih mest v malih podjetjih in v obrti bi lahko zagotovili večjo varnost in fleksibilnost delovne sile. Osebam, ki izgubijo delo bi se skrajšal čas do nove zaposlitve. Če smo s temi problemi soočeni v obdobju visoke gospodarske rasti, se bodo ti problemi v obdobju nižje gospodarske rasti še toliko bolj zaostriili.⁹

Pomen energetske politike

Slovenija je dosegla postindustrijsko fazo gospodarske razvitosti v kateri gospodarska rast ni več odvisna od povečevanja porabe energetskih surovin, a se poraba le-teh vendarle počasi povečuje in približuje kapacitetnim omejitvam njihove ponudbe, ki so pogojene z zmanjšanimi investicijami zaradi privatizacije, deregulacije in liberalizacije energetskega sektorja. Spodbujanje investicij v

⁹ Kar za eno milijardo SIT so se zmanjšala sredstva za programe APZ med leti 2004 in 2005. To se nadaljuje tudi s predlogi proračunov 2008 in 2009. Kljub sprejetim spremembam Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti v letu 2006 se ta še do danes ne izvaja.

širitev zmogljivosti energetskih družb je spet postala ena od pomembnih nalog sodobne razvojne politike.

Slovenija je 100 odstotni uvoznik tekočih goriv in zemeljskega plina. Na področju gospodarjenja s tekočimi gorivi imamo duopol v trgovini na drobno ter konkurenco v trgovini na debelo. Cene tekočih goriv v trgovini na drobno kontrolira država prek posebnega modela prilagajanja cen v Sloveniji cenam na Sredozemskem trgu. Pri ponudbi plina imamo monopol pri prenosu in razpršeno ponudbo na ravni distribucije. Tu obstajajo »naravni monopoli« lokalnih podjetij na njihovem območju delovanja. Območje pridobijo s koncesijo, ki jim jo podelijo lokalne skupnosti. Cene plina določa država s posebnim modelom, ločeno za prenos in distribucijo, ter glede na gibanje cen na evropskem trgu.

Ponudba električne energije se je v skladu z evropskimi direktivami liberalizirala in deregulirala. Na tem področju imamo oligopol (HSE, GEN ENERGIJA, TETOL) in podjetja za distribucijo električne energije, ki so morala izvesti lastniško razvezo (unbandling) tako, da so izločila funkcijo upravljanja z omrežjem in se povsem posvetila trgovini. Delovna mesta pri vzdrževanju elektrodistribucijskega omrežja so se obdržala tako, da so ostala lastnik tega omrežja in ga dala v najem podjetju SODO (Sistemski operater distribucijskega omrežja). ELES je državno podjetje in ostaja upravljavec elektroenergetskega omrežja z odgovornostjo za nemoteno oskrbo trga.

V obdobju liberalizacije trga električne energije se je relevantni trg za ponudbo in povpraševanje po električni energiji v Sloveniji razširil, za ponudnike pa se na tem razširjenem trgu postavlja vprašanje konkurenčnosti, povezano s kakovostjo naravnih virov, transportnimi potmi (prenosnimi zmogljivostmi) ter ravnijo tehnologij. Ob ostalih danih pogojih, je konkurenčnost dane energetske družbe odvisna od ravni tehnologije s katero proizvaja električno energijo. Ponudnik mora imeti različne proizvodne vire in njihova mešana ponudba mu daje zanesljivost ter, vsaj včasih, nizko ceno. Distribucijska podjetja na trgu ne morejo obstati brez proizvodnje, posamezno proizvodno podjetje pa tudi ne. Stroški zavarovanja za primer nedobave električne energije so previsoki. Od julija 2007 država cene električne energije ne kontrolira več. Kot lastnik, država vpliva na HSE in ELES GEN, da zadržujejo nizko ceno elektrike za gospodinjstva.

Leta 2005 je Slovenija porabila 13 TWh električne energije, v zadnjih desetih letih (od 1995 do 2005) pa se je poraba električne energije povečevala povprečno po 3% letno. V letu 2005 je bila proizvodnja električne energije (na pragu) sicer večja kot njena poraba, izvoz pa večji od uvoza a moramo upoštevati, da Nuklearna elektrarna Krško polovico svoje proizvodnje izvozi na Hrvaško in da ta polovica ni namenjena kritju potreb v Sloveniji. V tem primeru smo morali že leta 2005 za potrebe slovenskega trga uvoziti 1.5 TWh električne energije. Tako ocenjeni neto uvoz električne energije je dosegel že dobrih 13 odstotkov proizvodnje električne energije, ki so jo slovenski ponudniki te dobrine lahko namenili našemu trgu. Ob enaki rasti porabe električne energije od 2005 do 2015 kot od 1995 do 2005, se bo poraba te dobrine v Sloveniji povečala na prek 17 TWh. Ob takšnem razvoju trga, ki je glede na gospodarsko rast v drugi polovici tega desetletja povsem verjeten, bo morala Slovenija za svoje potrebe leta 2015 uvoziti skoraj 6 TWh električne energije. Možnosti za uvoz se, ob pomanjkanju elektrike v JV Evropi, hitro poslabšujejo.

HSE sedaj gradi nove zmogljivosti na spodnji Savi in črpalno elektrarno v Avčah (Soča), načrtuje nov blok v Šoštanju (zaprl bo bloke 1, 2 in 3) ter prenovo Termoelektrarne Trbovlje. Izdelana je idejna študija 800 MW plinsko-parne elektrarne v Kidričevem (skupaj z avstrijskim partnerjem) in črpalne elektrarne Kozjek, pripravlja se načrt gradnje elektrarn na srednji Savi. Gen energija načrtuje gradnjo drugega bloka nuklearne elektrarne (1000 MW), Elektro Primorska pa načrtuje gradnjo treh polj vetrnih elektrarn. Razmisliti je treba, kako razpršiti dobavno tveganje pri uvozu zemeljskega plina. Eles načrtuje gradnjo 400 kV daljnovoda Beričevo (pri Ljubljani) – Krško, Okroglo – Udine (povezava z Italijo) in povezavo z Madžarsko. Na relevantni trg električne energije bo vplivala verjetna dodatna poveza v vodom visoke napetosti v južni Avstriji, ki bo omogočila nadaljnjo povezavo našega in avstrijskega elektroenergetskega sistema.

Položaj v Sloveniji je zelo podoben tistemu v jugovzhodnih evropskih državah, v katerih se po zaprtju dveh bolgarskih jedrskih reaktorjev stopnjuje primanjkljaj električne energije. Za Slovenijo je najbolj pereče pomanjkanje zmogljivosti za proizvodnjo električne energije, zaradi česar so cene električne energije že zdaj na nivoju najdražjih v regiji in za leto 2008 približno 30 odstotkov višje od borznih

cen v Srednji Evropi. Naslednje leto in srednjeročno obdobje bo situacija za odjemalce še bolj neugodna, razen za gospodinjstva, ki so subvencionirana s strani distribucijskih podjetij. S tem pa podjetja sebi zmanjšujejo vrednost, odjemalcem dajejo napačne cenovne signale, onemogočajo razvoj konkurence in vzpodbujajo neracionalno rabo električne energije.

Slovenija, kljub deklarativno zelo visokem deležu obnovljivih virov v svoji energetske bilanci (na račun velikih HE), na tem področju zelo zaostaja. Še posebej pri izkoriščanju nekaterih potencialov kot je npr. lesna biomasa in energija sonca. Še huje je pri sistemih ogrevanja oziroma energetske učinkovitosti, kjer nizke cene, še posebej električne energije, prav spodbujajo neracionalno in predvsem okolju zelo neprijazno obnašanje porabnikov.

Konkurenčnost kot eden osnovnih ciljev prejšnjih obdobj sedaj ni več v ospredju. Evropska energetska politika ima pri tem zelo jasne in odločne cilje. Ob skupnem cilju dokončne uveljavitve enotnega evropskega energetskega trga so temeljna tri področja: konkurenčnost, zanesljivost oskrbe in trajnost. Prav konkurenčnost je tista, pri kateri dejansko stanje v marsikateri državi članici odstopa od ciljev evropske energetske politike.

Kmetijstvo brez trajnega razvojnega modela

Področje kmetijstva in prehrane je v tranzicijskem obdobju doživljalo občutne spremembe, med drugim tudi z liberalizacijo prehranskega trga, zmanjševanjem števila delovnih mest v kmetijskih in živilskih podjetjih, delnim razpadom vertikalnih povezav od primarne proizvodnje do prehranske trgovine, razkosavanjem zaokroženih zemljišč zaradi denacionalizacije itd.

Vlada in druge državne službe so brez dvoma v zadnjem desetletju napravile velik administrativen korak pri prilagajanju slovenskega kmetijstva pravnemu redu in skupni kmetijski politiki EU. Ta prilagoditev je prinesla velike finančne koristi kmetijstvu in podeželju, kar je sicer zagotovilo socialni mir, vendar pa v odsotnosti drugih ukrepov ne pomeni trajnega napredka v slovenskem kmetijstvu.

Pomemben del problemov prestrukturiranja kmetijstva v Sloveniji je povezan z razpoložljivim znanjem in izobrazbeno strukturo aktivno zaposlenih v dejavnosti. Od skupno 207.000 zaposlenih v kmetijstvu, jih ima samo 7 odstotkov ustrezno strokovno izobrazbo, kar 72 odstotkov pa jih je brez nje. Rezultati raziskovalnega dela inštitutov in fakultet se tako v praksi ne morejo uveljavljati.

Slovenija nima v zadostni meri izdelane zemljiške, zlasti kmetijske zemljiške politike. Ni izdelana aktivna politika urejanja kmetijskih zemljišč in izboljševanja velikostne strukture kmetijskih obratov, ni pregleda kaj se dogaja v procesu prometa s kmetijskimi zemljišči (v zadnjih 15 letih je 2/5 kmetijskih zemljišč prišlo v last nekmetov), ni sistema in metodologije za kmetijsko prostorsko urejanje, zarašča se blizu 23.000 ha kmetijskih zemljišč kljub intervencijskim plačilom na hektar in ni pregleda gospodarjenja s kmetijskimi zemljišči, ki so bila vrnjena v postopkih denacionalizacije.

III. Socialna politika

Dobra dediščina, a...

Dediščina na področju socialne politike, s katero je pričela upravljati sedanja vlada, je bila zelo dobra.

Sloveniji je v celotnem obdobju tranzicije uspelo, da je z ustrezno vodeno socialno politiko zelo uspešno blažila socialne probleme in ohranila razmeroma visoko raven kakovosti življenja, ne da bi pri tem, zaradi prevelikih izdatkov, hromila gospodarski razvoj. Model socialne politike, ki se je v Sloveniji uveljavil v tem obdobju, je predstavljal kombinacijo konzervativno korporativističnega in socialno demokratskega modela. Njegovi učinki so se odražali v socialnih kazalnikih, ki Slovenijo uvrščajo v vrh Evropske unije. V letu 2004 je Slovenija za socialno zaščito namenila 24,4 odstotkov BDP (EU 15 povprečno 28,6 odstotkov BDP), ob tem pa beležila le 6,3 odstotno stopnjo brezposelnosti (EU 15 povprečno 7,6 odstotno) in 11,8 odstotno stopnjo tveganja revščine (EU 15 povprečno 16 odstotno). Koeficient neenakosti porazdelitve dohodka (Gini koeficient) je znašal 24,1 odstotkov (EU 15 pa 28,6 odstotkov).

Vse to potrjuje, da je Sloveniji uspelo - z manjšimi izdatki za socialno zaščito, kot so jo za te namene izdvajale države evropske petnajsterice - doseči boljše socialne kazalce. Tako ugodne rezultate je Slovenija dosegala zlasti zaradi ustrezne dohodkovne in socialne politike ter stabilne gospodarske rasti. K temu je pripomoglo tudi socialno sporazumevanje, s katerim je državi uspelo izvesti nujne reforme na ključnih področjih zagotavljanja socialne varnosti (pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstvo, zaposlovanje), ter zaradi

družbenega konsenza o aktivnem preprečevanju revščine in socialne izključenosti v državi. Pomemben prispevek k tako ugodnim rezultatom je zagotavljala tudi mreža visoko kvalitetnih in široko dostopnih (predvsem javnih) socialnih storitev, ki jih je Slovenija razvila v polpreteklem obdobju in ji jih je uspelo ohraniti ter nadgrajevati tudi v celotnem obdobju tranzicije.

Slabše kot pred tranzicijo, pa je bilo stanje na področju zdravstva. Slovenija je v obdobju tranzicije nazadovala po pravičnosti financiranja zdravstvenega sistema, odzivnosti zdravstvenega sistema¹⁰ do potreb različnih socialno ekonomskih skupin prebivalcev¹¹ in po dostopnosti zdravstvenih storitev. S prehodom na sistem socialnega zavarovanja v začetku devetdesetih let in z vmesnimi zakonskimi spremembami so nekatere skupine prebivalcev (okoli 40.000 oseb) ostale trajno ali začasno brez obveznega zdravstvenega zavarovanja. Manj premožnim (okoli 170.000 oseb) je z uvedbo vse višjih doplačil k zdravstvenim storitvam oziroma z vse večjo premijo dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja vse bolj otežen dostop do, za zdravje potrebnih, zdravstvenih storitev in do preventive.

Z divjo privatizacijo zdravstva, ki se izraža v pospešenem podeljevanju koncesij zdravnikom in sicer večinoma v škodo javnega interesa, se razgrajuje zdravstvene domove in bolnišnice. Izvajanje zdravstvene dejavnosti se iz neprofitne dejavnosti pospešeno spreminja v profitno. Večini zdravstvenih domov in bolnišnicam so bili odvzeti programi, kadri in finančna sredstva, zato zdaj ne morejo več opravljati vseh funkcij, ki jih zanje predvideva zakon. To je močno zamajalo temelje zdravstvenega sistema, saj se je zmanjšala dostopnost prebivalcev do zdravstvenih storitev ter poslabšala kakovost predvsem primarnega zdravstva.

Sedanja vlada je, predvsem z usmeritvami zapisanimi v Strategiji razvoja Slovenije, želela izvesti radikalne reforme tudi na področju socialne politike, s spremembo sedanjega modela socialne politike v model s prevladujočimi značilnostmi konzervativno-liberalnega tipa. Ta naj bi se odrazil v močno zmanjšani vlogi države in povečanju odgovornosti posameznika za lastno socialno varnost, ne glede na

10 82. do 83. mesto na lestvici držav WTO (Svetovna zdravstvena organizacija)

11 53. do 57. mesto na lestvici WTO

dohodkovni in socialni položaj, v katerem se ta nahaja.

Zaradi organiziranega upora zoper načrtovane spremembe, ki se je odražal predvsem v delovanju sindikatov ter v nastopih opozicijskih strank, so bile spremembe modela socialne politike bistveno manjše od načrtovanih.

Kljub razmeroma pozitivni razvojni sliki, z izjemo zdravstva, pa se na socialnem področju kažejo nekateri razvojni problemi in izzivi.

Staranje prebivalstva

Eden izmed največjih strukturnih, socialnih in javnofinančnih dolgoročnih problemov, s katerim se srečuje Slovenija, je staranje prebivalstva. Projekcije kažejo, da se bo v Sloveniji v obdobju do leta 2050 delež oseb, starih 65 in več, podvojil, delež zelo starih pa celo potrojil. To bo pomembno vplivalo na povečevanje potreb in sredstev. Ključni izziv je, kako povečati delovno aktivnost oseb, starih 55 let in več, odpira pa se tudi vprašanje potrebe po dodatnih posegih v pokojninski sistem. Treba ga bo modernizirati, ga prilagoditi družbenim spremembam in zagotavljati njegovo javnofinančno vzdržnost. Ob tem bo treba posebno pozornost nameniti vprašanju družbene sprejemljivosti in pravičnosti, zlasti vprašanju medgeneracijskih prerazdelitev bremen. V sklopu problematike dolgožive družbe se, kot še zlasti akutno vprašanje, pojavlja problem dolgotrajne oskrbe. Dolgotrajno oskrbo je potrebno obravnavati kot novo socialno tveganje, katerega reševanja ni možno prepuščati zgolj družini. Zato je potrebno vzpostaviti enovit sistem dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal učinkovitost, racionalnost in socialno pravičnost - okrepiti predvsem oskrbo na domu.

Kakšno politiko in sistem želimo

Potrebna je temeljita razprava o tem, kakšno politiko in sistem želimo. Na osnovi tega se bodo lahko iskali koncepti, kako v prihodnje.

Potrebne so spremembe, s pomočjo katerih se bo Slovenija na področju zdravstva lahko ponovno postavila ob bok drugim gospodarsko primerljivim razvitim

državam. Ukrepi morajo voditi v izenačitev ali preseganje kazalcev, ki jih z enakimi vloženimi sredstvi dosegajo gospodarsko primerljive države na področjih:

- pravičnosti financiranja zdravstvenega sistema,
- zdravja prebivalcev in odpravljanja nepravičnih razlik v zdravju ljudi,
- porazdelitve odzivnosti zdravstvenega sistema na upravičene potrebe prebivalcev
- učinkovitosti zdravstvenega sistema.

V kolikor nam to ne bi uspelo, bo zdravstvo poleg pokojninskega sistema področje, ki bo v naslednjih letih in desetletjih povzročal velike javnofinančne in socialne probleme, ki jih v tem trenutku niti še ni mogoče v celoti predvideti.

Slovenija porabi za zdravstvo približno 8,5 odstotka BDP, od česar predstavljajo okoli 6,5 odstotka BDP javno zbrana sredstva, okoli 2 odstotka BDP pa zasebna sredstva prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja in neposredni izdatki iz žepov posameznikov.

Izkušnje v svetu kažejo, da poleg demografskih sprememb in uvajanja moderne tehnologije za diagnostiko in terapijo ter novih zdravil, na naraščanje izdatkov zdravstva najbolj vplivata še komercializacija in liberalizacija zdravstvenih storitev. Razvite države EU so umaknile s komercializiranega in nereguliranega trga za zdravje ljudi potrebne zdravstvene storitve. O tem se bo morala odločiti tudi Slovenija, sicer bodo tudi v prihodnje izdatki za zdravstvo zgolj naraščali.

Odločiti se bo treba tudi, kako v praksi uveljaviti družbeno soglasje o solidarnem, pravično financiranem in pravično dostopnem zdravstvu, ki je bilo doseženo ob razpravi o reformi zdravstva v letu 2003.

Položaj mladih se je poslabšal

Mladi, zlasti tisti, ki vstopajo na trg delovne sile, predstavljajo tisti del populacije, katere položaj se je v tranziciji znatno poslabšal. Pozornost države je bila sicer usmerjena v parcialno reševanje nekaterih odprtih problemov mladih, še vedno pa na tem področju nimamo celovite strategije uveljavljanja javnega interesa ter

ustreznih vzpodbud države za izvajanje mladinske politike in mladinskega dela, z izjemo financiranja študentskih organizacij. Tu Slovenija zaostaja za večino držav EU. Delovanje Urada RS za mladino je pri oblikovanju mladinske politike in vključevanju interesov mladih v oblikovanje drugih politik države premalo aktivno.

Mladi pozno vstopajo na trg dela in se pozno osamosvajajo. Pred mlade se postavlja veliko bremen in ovir, ponuja se jim premalo podpore in opore, še posebej na začetku delovne poti in v času oblikovanja lastne družine. Slovenija potrebuje celovito družinsko politiko, ki bo zagotavljala kakovostne življenjske pogoje družin, zlasti družin z majhnimi otroki, zagotavljala ukrepe za zmanjšanje brezposelnosti mladih¹² ter ukrepe, ki bodo zagotavljali, da bo zaposlitev fleksibilna, a hkrati tudi varna. Od leporečja je končno potrebno preiti v ukrepanje in zagotoviti ustrezno reševanje stanovanjskih vprašanj, saj podatki kažejo, da je leta 2002 pri starših živelo 37,1% mladih v starosti 25-34 let. Popolna odsotnost stanovanjske politike, kot enega izmed temeljnih elementov socialne varnosti in razvoja, povzroča pozen dostop mlajše generacije do primerne stanovanja in s tem pozno nastajanje družin in odlaganje rojstva prvega otroka. V sklopu celovite družinske politike je ključnega pomena tudi oblikovanje ukrepov za uspešno kombinacijo delovnega in družinskega življenja, kariere in starševstva.

Tveganje revščine

Stopnja tveganja revščine je sicer med najnižjimi v EU 25, a so starejši¹³ (40,6 odstotna stopnja tveganja revščine), brezposelni (37,6 odstotna stopnja tveganja revščine) in enoroditeljske družine (23,4 odstotna stopnja tveganja revščine) še vedno močno izpostavljeni. Redke obstoječe raziskave opozarjajo na visoko stopnjo družinske reprodukcije vzorcev, ki vodijo v revščino in socialno izključenost. Drugi pomemben dejavnik, ki ga moramo upoštevati pri iskanju

12 Varna zaposlitev je predpogoj odločitve za starševstvo.

13 Učinki pokojninske reforme na socio-ekonomski položaj upokojencev kažejo, da je zaradi zagotavljanja javnofinančne vzdržnosti sistema ena od posledic reforme sorazmerno slabšanje dohodkovnega položaja upokojencev. Revščina starih je v Sloveniji velik problem in potrebno bo pospešeno uvajati ustrezne ukrepe za njegovo reševanje.

rešitev tega problema, pa je položaj ranljivih skupin na trgu delovne sile, ki je zelo slab. Zelo malo je zaposlenih, veliko dolgotrajno brezposelnih, pogosto opravljajo občasna dela in delo na črno. Najpomembnejši del ukrepov, ki jih je ob že obstoječih uvedla sedanja vlada, predstavljajo prizadevanja in ukrepi, ki naj bi preprečili neupravičeno prejetje socialnih pomoči ter ukrepi (tudi prisilni) za večjo aktivacijo socialno ogroženih posameznikov. Vendar pa je pri vodenju politike na tem področju pomembnejše kot nadzor, potrebno krepiti mehanizme aktivne socialne politike, s poudarkom na preventivnih programih, samoorganizaciji in samopomoči ter oblikovanju multi-dimenzionalnega pristopa (vključevanjem več subjektov hkrati) pri reševanju socialnih stisk, saj so te običajno produkt več med seboj povezanih vzrokov.

Razumevanje javnih storitev

Socialne in druge storitve so, poleg socialnih transferjev, temelj socialne države. So pomemben mehanizem zagotavljanja človekovih pravic in vzpodbujanja socialne vključenosti. Zaradi družbenih, demografskih, ekonomskih in ostalih sprememb, trenutna ponudba socialnih storitev ni prilagojena potrebam posameznih skupin prebivalcev. Ravno tako se, npr. zaradi staranja prebivalstva, spreminja struktura in potrebna sredstva za sofinanciranje socialnih storitev. Zato je treba pospešeno razviti nove storitve, ki bodo zagotavljale socialno varnost prebivalstva v vseh življenjskih obdobjih. Potrebna bo jasna družbena opredelitev, katere storitve so splošnega družbenega pomena in, ki jih bo država zagotavljala posameznikom in posameznikom ter različnim družbenim skupinam na način, da so jim dostopne pod enakimi pogoji. Njihova pomembnost narekuje potrebo po regulaciji, saj mehanizmi trga ne morejo vsem zagotoviti teh storitev v zahtevani obliki. Pri tem ima pomembno vlogo zlasti javni sektor, ki mora biti učinkovit in ga je smiselno še naprej razvijati in dopolniti ter povezovati s sistemom nejavnih in neprofitnih izvajalcev, zlasti z nevladnimi organizacijami in zasebno pobudo. Javni izvajalci socialnih storitev morajo imeti zagotovljene enake pogoje (cena, kakovost storitev) kot nejavni in neprofitni izvajalci. Javni sistem izvajanja storitev je preveč reguliran, kar ima za posledico birokratski odnos do uporabnikov namesto strokovne oskrbe. Skrb za razvoj stroke (učinkovitost, kvaliteta izvajanja storitev in odnos do uporabnikov) bo morala postati ena prednostnih nalog na področju sociale.

Dostopnost do storitev splošnega pomena se v Sloveniji, razen na področju zdravstvenih storitev, globalno gledano izboljšuje. Dostopnost še vedno omejujejo nezadostna mreža storitev in programov (premajhne kapacitete, neenakomerna regionalna pokritost), težave pri financiranju, prelaganje prevelikih finančnih bremen za lastno zdravje na manj premožne in revne prebivalce in slaba informiranost posebej ranljivih skupin. Pri dejanski dostopnosti do dobrin in storitev javnih služb se povečuje nepravičnost med državljankami in državljani. V zagotavljanje storitev se predvsem v zadnjem času poleg javnih zavodov pospešeno, pod enakimi pogoji, razen v zdravstvu, kjer pogoji koncesionarjev in javnih zavodov za izvajanje zdravstvene dejavnosti niso enaki, vključujejo tudi zasebni producenti.

Potrebujemo bolj učinkovito socialno državo

Nedvomno potrebujemo učinkovitejšo socialno državo, ki bo temeljila na prožnem upoštevanju različnosti potreb ljudi, na spodbujanju aktivnosti in podjetnosti posameznikov ter na oblikovanju širše, bolj raznolike in delno tudi konkurenčne ponudbe socialnih storitev blaginje. Ponudbo morajo zagotavljati, poleg javnega, še nevladni, neformalni in komercialni sektor. Žal pa pluralizacija sistema storitev v Sloveniji poteka brez jasne strategije varovanja javnega interesa, na račun slabitve položaja javnega sektorja, zmanjševanja kakovosti storitev ter njihove komercializacije. Potrebujemo strategijo pluralizacije storitvenega sistema, v katerega bodo kot dopolnitev javnim izvajalcem prednostno vstopale predvsem nevladne organizacije in zasebni subjekti, ki bodo dejavnost opravljali na neprofiten način, vendar pa mora ta potekati postopno in ne sme ogroziti osnovne socialne varnosti ljudi.

Za dinamično ravnovesje

Neustrezna resorska opredelitev in razmejitev med zdravstveno, socialno in družinsko politiko ter neizdelanost stanovanjske in integracijskih politik povzročajo slabšanje kakovosti življenja prebivalstva, naraščanje nasilja, nestrpnosti, oženje socialnih mrež in ustvarjajo nove ter poglobljajo že obstoječe socialne stiske.

Ključen izziv prihodnjega razvoja Slovenije bo zagotavljanje dinamičnega ravnovesja med ekonomsko, zaposlitveno in socialno politiko, temelječega na načelu razvojnega ravnotežja. Slednje pomeni, da morajo biti posamezne ključne politike med seboj uravnotežene. Reforme za povečanje konkurenčnosti gospodarstva ne smejo potekati hitreje na enem področju kot na drugem, biti morajo celovite, dobro premišljene in naravnane na ponovno vzpostavitev razvojnega ravnovesja na višji ravni.

IV. Demokracija, varstvo temeljnih pravic in svoboščin, pravna država

Stanje demokracije

Stanje demokratičnih odnosov v naši državi je normativno primerljivo s stanjem v zahodnih demokracijah, je pa boljše kot v večini bivših držav z enopartijskim sistemom, čeprav v praksi še vedno daleč od zadovoljivega.

Zadovoljni smo lahko z izvedbo vseh volitev, njihovo demokratičnostjo in spoštovanjem njihovih rezultatov. Parlament in lokalni predstavniki organi so sestavljeni po volji volivcev, njihovo delovanje temelji na volji večine. Srečujemo pa se s temeljnim vprašanjem, kako naj parlament izraža voljo čim širšega kroga državljanek in državljanov in kako naj v praksi deluje sistem delitve oblasti med parlamentom in izvršno oblastjo, ko koalicijska vlada, glede na svojo večino v parlamentu, uporablja parlament kot glasovalni stroj za uveljavitev svojih predlogov in svoje volje, ne pa za njihovo vsebinsko preverjanje.

Premajhna avtonomija družbenih podsistemov

Raven demokratičnosti družbenih odnosov se kaže tudi v premajhni avtonomiji in vlogi družbenih podsistemov. V naši družbi se v zadnjih nekaj letih uveljavljajo stališča in praksa, da stranke, ki na volitvah dobijo »mandat«

volivcev, želijo urejati tudi vse družbene podsisteme. Uveljavitev takega izhodišča pomeni, da parlament oziroma vladajoča večina v njem, ureja vse pomembne družbene zadeve, vse družbene podsisteme. Premalo se upoštevajo številne ustavne pravice in svoboščine, ki omejujejo zakonodajalca pri urejanju družbenih zadev, obenem pa terjajo samostojnost družbenih podsistemov in njihovo neodvisnost od aktualne politike. Ko so poslanci izvoljeni v parlament in prek njega formalno-pravno vplivajo na oblikovanje politične oblasti (vlade, državne uprave itd.), dobijo le pravico urejati družbene odnose v okviru ustavnih pooblastil parlamenta in vlade, ne dobijo pa pooblastila s svojimi odločitvami usmerjati institucij družbenih podsistemov in s tem celo civilne družbe. Argument, da parlament dobi za urejanje družbenih zadev mandat volivcev, kaže na globoko nerazumevanje političnega sistema parlamentarne demokracije in tržnega gospodarskega sistema ter na zanikanje pravice do samoorganiziranja in delovanja civilne družbe. Tako pojmovanje lahko opredelimo kot vulgarno politizacijo odločanja o gospodarskih in drugih družbenih odnosih. Posebej je zaskrbljujoče, da poskuša aktualna oblast politično podrejati tudi upravo in gospodarske sisteme, kjer se kadruje po političnih in ne strokovnih kriterijih in da se samostojnost in neodvisnost uprave ne uveljavlja v zadostni meri. Žal je takšno razumevanje in takšna praksa še vedno prevladujoča.

Človekove pravice v zakonu in praksi

Slovenija je ratificirala in tudi v zakonodaji izpeljala vse pomembnejše mednarodne konvencije o človekovih pravicah in svoboščinah. Ni mogoče zanikati, da so klasične človekove pravice in svoboščine, vključno s političnimi, zadovoljivo uveljavljene in zavarovane, čeprav ni mogoče trditi, da je v formalnem pogledu sistem zagotavljanja in varstva človekovih pravic idealno opredeljen in v celoti zaokrožen, saj je, na primer, določeno stopnjo neenakopravnega obravnavanja istospolnih partnerskih skupnosti mogoče očitati tudi našemu zakonu, ki omogoča registracijo take skupnosti, ne pa sklenitve zakonske zveze, s tem pa ne priznava istospolnim partnerjem vseh pravic, ki jih imajo zakonci, pa tudi partnerji, ki živijo v zunajzakonski zvezi (tako so pravice istospolnega partnerja omejene pri dedovanju, tak partner pa tudi ni upravičen do družinske pokojnine). Če pa v nekaterih

nevladnih organizacijah posebej aktivno delujejo posamezniki in če deluje organizacija na konceptih, ki niso povšeči vladajoči koaliciji, tem organizacijam vlada odteguje finančno pomoč.

Na splošno položaj na področju uresničevanja in varstva pravic ni kritičen. Ugotavljamo pa, da je zaradi vključitve Slovenije v EU, naša država na področju uresničevanja in varstva človekovih pravic pod drobnogledom tudi evropskih institucij in ne le slovenske javnosti. V naši državi so številne pravice uresničene in varovane na dovolj visoki ravni. To velja za človekove pravice na področju kazenskega postopka in sistema kaznovanja (čeprav bi bil po strokovnih ocenah nujen nov zakon o kazenskem postopku), civilne pravice (pravica do odškodnine, do zasebne lastnine in dedovanja), pa tudi za osebnostne pravice (varstvo človekove zasebnosti, varovanje osebnega dostojanstva in varnosti, nedotakljivost stanovanja, varovanje pisemske tajnosti in osebnih podatkov).

Težave pa se še pojavljajo na področju varstva osebnih podatkov. Na tem področju se le počasi uveljavlja pravilno ravnotežje med varstvom osebnostnih pravic in pravico javnosti, da je seznanjena tudi z osebnim življenjem posameznih znanih oseb, zlasti politikov. Tudi uresničevanje in varovanje političnih pravic, kot so svoboda izražanja, pravica do zbiranja in združevanja, volilna pravica, pravica do peticije idr., so uresničene in varovane na dovolj visoki ravni. Vendar je pri svobodi izražanja mogoče opaziti, da posameznik sicer lahko svobodno izraža svoja stališča, nenaklonjena politični opciji, ki trenutno vodi državo, da pa je drugo vprašanje, na kakšen način lahko takšna svoja stališča posreduje javnosti ali pa kakšne posledice ima zaradi tega na delovnem mestu, še zlasti, če je zaposlen v javnem sektorju.

V zadnjih letih zasledimo ogrožanje človekovih pravic v zvezi z marginalnimi družbenimi skupinami kot so na primer Romi, tako imenovani »izbrisani«, azilanti, pa tudi istospolno usmerjeni. Zatiskanje oči pred kršitvami pravic tem skupinam, nenehno opozarjanje na njihovo kriminogenost (veliko stopnjo kriminala v teh skupinah) in očitki našim državljanom, da brez potrebe, zlonamerno in v škodo države internacionalizirajo to problematiko, so dokazi, da si politika ne prizadeva za vključitev marginalnih skupin v slovensko družbo. Politika velikokrat skuša z javno izraženim »razumevanjem« problemov od teh skupin »ogrožene« večine na populističen način izkoristiti določeno zadržanost,

če že ne sovražnost pomembnega dela slovenske družbe do omenjenih skupin. Povezano s temi skupinami, pa tudi sicer, je opazno tudi razraščanje sovražnega govora, zoper katerega je premalo organizirane aktivnosti, tudi v organih oblasti in pri večini strank. Ženske še vedno niso enakopravno obravnavane v vseh segmentih družbe.

Skrb za izpolnjevanje pogojev, zlasti materialnih, za uresničevanje ustavno in zakonsko zajamčenih pravic avtohtonih narodnih skupnosti (italijanske in madžarske) ter drugih etničnih, oziroma jezikovnih manjšin, za polno uveljavitev njihove družbene subjektivitete in za zajezitev njihove asimilacije, je dejansko pod zapisano in deklarirano ureditvijo.

Na delovnem mestu zaznavamo nove oblike pritiska nadrejenih do podrejenih (mobing), ki so še posebej zaskrbljujoča v današnji dobi prekariata (različnih vrst odvisnosti, kot je npr. zaposlitev po pogodbi ali za določen čas in podobno).

Delitev oblasti in sodstvo

Demokratski politični sistem, ki temelji na delitvi oblasti med zakonodajno, izvršno in sodno oblastjo, ne more učinkovito delovati, dokler se tretja veja oblasti (sodna) ne uveljavi tako kot je uveljavljena v državah z več tradicije na tem področju. Ustavno sodišče, kot del sodstva, se je sicer uveljavilo kot negativni zakonodajalec, kot avtoritativni organ, ki preprečuje sprejemanje protiuustavnih zakonov ter protiuustavnih in protizakonitih podzakonskih predpisov, sodstvo pa kot tretja veja oblasti nima dovolj ugleda, saj spori niso razrešeni v razumnem roku (na kar kaže tudi sodba Evropskega sodišča za človekove pravice) in zaradi tega še vedno ne predstavlja nesporne avtoritete pri ljudeh in političnih dejavnikih. Določeno oviro za učinkovitejše sodstvo predstavljajo tudi preveč togi in dolgi postopki, ki so posledica neustrezne procesne zakonodaje. Nekatere politične stranke niti ne želijo uveljavitve sodstva kot tretje veje oblasti. To dokazuje tudi nespoštovanje sodnih odločitev, na primer odločitve ustavnega sodišča o pravicah "izbrisanih". Seveda pa je tudi na sodnikih samih naloga, da se uveljavijo kot tretja veja oblasti.

Stanje na področju prepočasnega uveljavljanja pravice do sodnega varstva se

kljub nekaterim prizadevanjem še vedno ni bistveno izboljšalo. Pri tem pa skuša izvršilna oblast vzroke in krivdo za slabo stanje pripisati samim sodnim organom oziroma sodnikom. Odpravlja se posledice sodnih zaostankov, namesto da bi se lotili vzrokov. Ves čas se v izvršilni oblasti skušajo oblikovati predlogi, da bi izvršilna oblast, z ukrepi nadzora sodnega dela, omejevala samostojnost in neodvisnost sodišč. Predlogi, ki jih oblikuje izvršilna oblast, skušajo doseči, da bi sodnike uvrščali med državne uslužbence. Sodniški poklic ni privlačen ne finančno, kot tudi ne zaradi ugleda. Namesto, da bi sodniki sodili, se morajo ukvarjati s številnimi administrativnimi posli, ki bi jih lahko prenesli na drugo sodno osebje.

Stanje pravne države

Realna delitev oblasti je eden izmed postulatov pravne države. Ugotavljamo, da se je v naši državi uveljavila partitokracija, da uprava ni dovolj strokovna in neodvisna od izvršne veje oblasti in da se sodišča še niso uveljavila kot tretja veja oblasti, izvršilni oblasti pa tako stanje v bistvu ustreza, saj ne ustvarja pogojev za večjo samostojnost in neodvisnost sodišč. Za pravno državo je nesprejemljivo, da nekateri politiki pozivajo k nespoštovanju predpisov in sodnih odločb, s katerimi se ne strinjajo oziroma s pojavi jemanja »pravice v svoje roke«. Zaradi tega s stanjem pravne države ne moremo biti zadovoljni.

Nezaupanje do pravne države med državljani je pustil sistem lastninjenja prejšnje družbene lastnine, vključno z načinom izvedbe denacionalizacije, saj državni organi niso bili sposobni ali pa niso hoteli sankcionirati družbeno nesprejemljivih oblik in postopkov lastninjenja, ki so se pogosto spremenili v grobo akumulacijo kapitala. Drži sicer, da posameznih oblik lastninjenja ni bilo mogoče vnaprej natanko opredeliti, še manj pa predvideti vseh možnih bližnjic in stranpoti pri privatizaciji prejšnje družbene lastnine. Na drugi strani pa je mogoče tudi s konkretnimi primeri dokazati, da so državni organi (organi kontrole, sodni organi) praviloma zamujali, kadar bi bilo potrebno ukrepati. Žal je večina primerov družbeno nesprejemljivih oblik lastninjenja že nepopravljivih. Izjema so le privatizacija nekaterih zemljišč, zlasti stavbnih zemljišč v mestih, ki jih je v pravnih postopkih še mogoče sankcionirati. Na tem področju se le počasi uveljavlja pravilno ravnotežje med varstvom osebnostnih pravic in pravic o javnosti, da je seznanjena tudi z osebnim življenjem posameznih oseb, zlasti funkcionarjev na odgovornejših položajih.

Svoboda medijev

Za demokratično in vsestransko razvito družbo je svoboda medijev bistvenega pomena. Zlasti je važno, da vanje na kakršenkoli način ne posega politika in si jih podreja. Naloga politike je, da ustvari pogoje za njihovo avtonomno in svobodno delovanje, sicer pa mora biti do medijev samoomejujoča. Sedanja vladajoča koalicija je v tem mandatu s spremembo zakonodaje politiki sistemsko omogočila vpliv na RTV Slovenije. Tako legalno obstojijo vse možnosti, da vladajoče koalicije oblikujejo sestavo Programskega sveta kot jim to najbolj ustreza. Namesto javne, smo dobili državno televizijo. Glede na siceršnji napredek naše družbe na drugih področjih ocenjujemo, da gre pri tem za pomemben korak nazaj. Socialni demokrati izhajamo iz prepričanja, da se sme politika izrekati o medijih le toliko, kolikor je po ustavi in zakonih dolžna zagotavljati pogoje za njihovo avtonomno in svobodno delovanje. Več od tega, bi pomenilo poseganje v njihovo svobodo.

Vladajoča koalicija je neposredno in s pomočjo kapitalskih povezav vplivala in želi tudi naprej vplivati na programsko vodenje nekaterih dnevnih časopisov. Lastnik (kapital) je sicer začel tak vpliv odklanjati, ni pa še jasno, ali dejansko želi zagotoviti programsko neodvisnost medijev, ali pa nadomestiti interes politike z lastnim interesom. V takšnih pogojih, številni novinarji, zaradi skrbi, da bi obdržali delo in eksistenco, izvajajo samocenzuro, doživljajo pa tudi politično kritiko svojega nastopanja v javnosti.

Odgovornost Slovenije za kreiranje samostojne kulturne države

Kultura je, kot pomemben dejavnik družbenega in gospodarskega razvoja, zadnja leta preživela brez hujših nemirov. Deloma zagotovo tudi po zaslugi sprejetja prvega nacionalnega kulturnega programa v letu 2004. V zadnjem obdobju pa smo priče dogajanjem in pretresom, povezanimi s pluralizacijskim medijskim skladom, populizmom nacionalne televizije, nespornosti kulturne politike s temi ali onimi producenti kulture in pa slabemu položaju naprednih umetniških nevladnih organizacij. Tudi na tem področju se javni sektor ni

posodobil tako kot v večini evropskih držav (starih in novih članic EU). Javni kulturni menedžment je še naprej zelo šibak in neogljen; smo še vedno daleč od tržne usmeritve kulturnih zavodov; od načrtovanih naložb, ni bila uresničena niti ena; ni bilo prepotrebnih sprememb na področju statusa (samostojnih) umetnikov; mednarodna kulturna politika je še naprej brez okvirnega načrta in še bi lahko naštevali. Kot eden redkih dosežkov tako izstopa novi sklad za knjižna nadomestila in kakšen nov, skromno opremljen, regionalni medijski center.

Kultura je živ organizem, ki se mora zaradi svoje dinamike stalno preoblikovati in prilagajati. S širšim pojmovanjem kulture se razširja tudi obseg nalog in ukrepov nosilcev kulturne politike. Zato je velik zastoj pri velikih nacionalnih kulturnih investicijah in razvojnih kulturnih programih še toliko pomembnejši razlog, da se na novo odpre vprašanje odgovornosti Slovenije kot samostojne kulturne države.

V. Izobraževanje in znanstveno raziskovalna politika

Izobraževanje in znanstveno-raziskovalna dejavnost »hodita z roko v roki«, saj brez razvitega in uspešnega vzgojno-izobraževalnega sistema ne moremo imeti razvitega znanstveno-raziskovalnega področja. Hkrati pa le kvalitetno znanstveno-raziskovalno področje omogoča prenos pridobljenih znanj v vzgojo-izobraževalni sistem in s tem dviguje njegovo kvaliteto.

Uspešnost vlaganj v raziskave in razvoj ter posredno dvig kvalitete vzgojno-izobraževalnega procesa prikazujejo tudi: število novih patentov, tehnološke zahtevnosti produktov in storitev ter njihove bruto dodane vrednosti¹⁴, ki hkrati omogočajo primerljivost naše znanstvene zahtevnosti:

a) Patentnih prijav (vir: EUROSTAT¹⁵) je bilo v Sloveniji leta 2003 približno 50 na milijon prebivalcev - kar pomeni, da v primerljivem obdobju zaostajamo 3 in več krat za EU-25, ZDA in Japonsko!

b) Delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v blagovnem izvozu je v letu 2005 upadel na borih 16 odstotkov blagovnega izvoza (vir: UMAR). Najbolj

14 Vrednost kazalca »bruto dodana vrednost« na zaposlenega (kot eden od kazalcev produktivnosti) je v veliki meri odvisna od kapitalske intenzivnosti posameznega podjetja oziroma dejavnosti, s katero se podjetje ukvarja, zato so primerjave tega kazalca smiselne predvsem na ravni posameznih podskupin dejavnosti (za oceno konkurenčnosti)

15 Statistics in Focus - Science and Technology, EUROSTAT 9/2007

donosne (vir: IER¹⁶) dejavnosti po merilih dobičkonosnosti sredstev, lastniškega kapitala in tudi prihodkov so bile leta 2003: proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken, proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas.

c) Iz iste študije IER je razvidno, da je Slovenija v primerjavi z EU 25, glede na ustvarjeno bruto dodano vrednost, zaostajala od 1,4-krat do celo več kot 3-krat na posameznih področjih. Izjeme so: kopenski transport, trgovina ter področje raziskav in razvoja.

Zgoraj navedeni podatki (kljub rahli zastarelosti, kar je v statistiki pogosto) nakazujejo, da nimamo veliko »izumov«, da naši izvozni produkti nimajo visoke dodane vrednosti in tudi niso tehnološko visoko zahtevni. Poleg tega pa dopolnjuje celotno znanstveno – izobraževalno sliko tudi podatek, da Slovenija, po številu raziskovalcev v odstotku delovne sile, zaostaja za povprečjem EU-25 (vir: UMAR). Iz povedanega torej lahko sklepamo, da nam primanjkuje znanja, ki ga ustvarja izobraževalni sistem in koristi tudi znanstveni.

Dostopnost šolstva

Šolstvo ima na Slovenskem po tradiciji velik ugled. To je mehanizem, ki zahteva temeljno soglasje glede vsakega posega, kar sedanja vlada ne upošteva. Sprožila je nekaj procesov, ki so zamajali trdnost šolskega polja. Priča smo težnjam po pospešeni privatizaciji na področju šolstva.

V Sloveniji je v vrtce vključenih slabih 65 odstotkov otrok. Ta delež je posebej v starostnem obdobju od 3. do 6. leta nižji od deleža v najrazvitejših državah, a je višji od povprečja Evropske unije. Ena od slabosti naših vrtcev je pomanjkanje prostora (igralnice na 42 m², ni večnamenskih prostorov, telovadnic ipd.). Srednjo šolo nadaljuje okrog 98 odstotkov vseh, ki končajo osnovno šolo. V terciarno izobraževanje se vključi več kot 60 odstotkov populacije. Ta delež raste in mora v naslednjih letih doseči 70 odstotkov generacije. Opazno se povečuje število podiplomskih študentk in študentov (1998 do 1999: 3006; 2005 do 2006: 8344). Nenehno narašča tudi vključevanje odraslih v različne oblike

16 Spremljanje konkurenčnosti po dejavnostih in primerjava z EU - Predelovalne dejavnosti (2002 – 2003), Inštitut za Ekonomska Raziskovanja, Ljubljana, september 2005

vseživljenjskega izobraževanja. Slovenija je tako, kar zadeva dostopnost izobraževanja in vključenost vanj, demokratična država, v kateri vpis v nadaljnje izobraževanje ni tesno vezan na socialni izvor.

Dostopnost omogoča razvejana in zato, posebej ko gre za predšolsko vzgojo in osnovno šolo, tudi finančno zahtevna mreža vrtcev in šol. Zaradi upada populacije se bo morala Slovenija odločiti, koliko sredstev bo vložila v ohranjanje majhnih podeželskih šol, in si odgovoriti na vprašanje, kakšen tip poseljenosti bo spodbujala. Zdi se, da je Slovenija finančno zahtevno razpredenost mreže šol, če se zanjo dogovorimo, celo sposobna financirati.

Dodaten razmislek terja razmerje med mrežo poklicnih, strokovnih in splošnih srednjih šol. Verjetno bo treba postopoma, ob vse močnejši zavesti o pomembnosti izobrazbe, ki ni neposredno namenjena delu, ampak čedalje bolj širini splošnega znanja in tako kakovosti življenja, še povečati delež daljšega srednješolskega izobraževanja.

Ustrezno razpršena je v Sloveniji tudi mreža terciarnega izobraževanja. Ob štirih univerzah, se je v vseh večjih regionalnih središčih razvito tudi višje in visoko šolstvo. V prihodnosti bo pomembna predvsem skrb za njegovo kvaliteto. Potrebam po javno financiranem terciarnem izobraževanju je zadoščeno.

Razvoj mednarodnih visokošolskih institucij je pomemben za vsako državo. Kot pozitivne ocenjujemo aktivnosti v zvezi z ustanovitvijo Evro-sredozemske univerze, po možnosti s sedežem v Sloveniji, kot skupen projekt Evro-sredozemskega partnerstva (EUROMED) in pod izrecnim okriljem Evropske unije. Če bo Sloveniji dodeljen sedež te univerze, mora nastati ob tesnem povezovanju in sodelovanju z že obstoječimi univerzami, zlasti Primorsko. Vsekakor pa njeno ustanavljanje ne sme posegati v financiranje že obstoječih univerz.

Pravičnost v šolstvu

Na področju pravičnosti v formalnem izobraževanju in šolstvu se Slovenija uvršča med povprečno uspešne države Evropske unije. Visoka stopnja vključenosti

populacije je za pravičnost nujna, je pa ne zagotavlja. Skrb za pravičnost – omogočanje visoke kakovosti znanja – terja dodatna vlaganja v povečan interes za šolo in v različne oblike učne pomoči posebej pri populaciji, ki prihaja iz družin z manjšim kulturnim kapitalom. Pri tem so pomembna zgodnja vlaganja v preprečevanje odločilnih zaostankov v času vrtca, ki sicer zaostanke že po definiciji blaži, in začetka osnovne šole. Več pozornosti bo treba nameniti usposabljanju učiteljev¹⁷ oziroma razvijanju njihovih kompetenc za delo z modernimi tehnologijami, saj bodo le na ta način lahko sledili »potrebam in znanjem« svojih učencev, ki te tehnologije uporabljajo v vse mogoče namene. Učitelje je treba seznanjati in usposablјati z novimi učnimi strategijami za diferenciacijo in individualizacijo pouka in učenja. Še posebej je treba skrbeti za razvoj jezikovnih kompetenc. Štipendije, zniževanje potnih stroškov, topli obroki, omogočanje dostopa do literature, koncertov, gledališča, razstav, študentskih domov, elektronskih komunikacij ipd. so ukrepi, ki jih je treba dograditi.

Financiranje šolstva

Slovenija namenja iz javnih financ za vzgojo in izobraževanje že desetletje okrog 6 odstotkov BDP. To jo uvršča v gornjo tretjino držav Evropske unije. Finančna sredstva so dokaj ustrezno porazdeljena med različne segmente od vrtcev¹⁸ do izobraževanja odraslih. Pri tem v visokem šolstvu v Sloveniji bogato skrbimo za socialne pravice študentk in študentov.

Za večjo učinkovitost porabe sredstev bi morali deregulirati financiranje in, podobno kot v visokem šolstvu, uvesti kosovno financiranje. Tega ne smemo zamenjevati s financiranjem »po glavi«. Dodatna sredstva je treba nameniti za boljšo dostopnost izrednega študija, za dvig kakovosti visokega šolstva in za zmanjšanje plačila vrtca srednjega sloja staršev.

17 Vir: Povzetki s posveta Upoštevanje drugačnosti – korak k šoli enakih možnosti, ki je bil 7. in 8. aprila 2006 v Moravskih Toplicah

18 Vsaka zakonska sprememba prinese finančne posledice za občine, splošno znano pa je, kakšne so nekatere občine (male in revne), lahko pa tudi bogate. Tako imajo nekateri otroci (oz. so imeli) pogoje tudi za nadstandarne programe (sofinanciranje tujega jezika ipd.), drugje pa ničesar.

V Sloveniji največji delež zasebnih sredstev v vzgojno-izobraževalni sistem vložijo starši na ravni predšolske vzgoje – okrog 30% vseh sredstev za delovanje. To je veliko tudi v primerjavi z drugimi članicami Evropske unije. Po višini stroškov jim sledijo študentke in študentje izrednega študija. Na obeh področjih bi kazalo bremena zmanjševati s posegom javnih financ. Če naj bi posegi glede pravičnosti prinesli tudi zelene sadove, le-ti ne smejo biti linearni.

Vzgoja

Dostopni podatki o učinkovitosti sistema pri opravljanju socializacijske, integracijske ter vzgojne vloge vrtca in šole govorijo o ustrezni učinkovitosti našega vzgojno-izobraževalnega sistema. Stopnja nasilja, uporabe drog, solidarnosti in skrbi za okolje govori v prid trditvi, da družine, vrtci in šole dobro opravljajo svojo vlogo.

Manj razveseljivi so podatki o doseženem znanju. Stanje sicer ni zaskrbljujoče, je pa za doseganje pogojev za prvo tretjino kakovosti življenja ljudi, preslabo. Tu se Slovenija uvršča v povprečje razvitih držav blizu Italije, Švedske, Nove Zelandije, ZDA itd. Vendar pa bistveno zaostajamo npr. za Finsko, Nizozemsko, Japonsko, Belgijo itd. Slabši smo pri znanju jezika in matematike, pomembno boljši v naravoslovju. Skrbi dejstvo, da ob majhnem prizadevanju pričakujemo izjemne uspehe. Za boljše dosežke bo tako treba, ob vlaganju v znanje tistih z najslabšim uspehom, dvigniti tudi raven pričakovanj predvsem v odnosu do lastnega prispevka k uspehu. Med tistimi, ki šolanja ne končajo, je veliko impulzivnih ljudi, z negativnim občutkom lastne vrednosti in s šibkim občutkom za druge ljudi.

Socialne demokratke in demokrati smo zaskrbljeni tudi nad osipom v univerzitetnem študiju, višjih in visokih šolah. Zanima nas: Kje so vsi tisti študentje, ki »pavzirajo« - kdo se z njimi ukvarja, so deležni vzpodbudne besede, ki jo vsak mlad človek potrebuje, kadar stvari ne tečejo po načrtu?

Podatki kažejo, da je bilo leta 2006 27 odstotkov otrok z normalnimi intelektualnimi sposobnostmi, le zaradi učne neuspešnosti, preusmerjenih v osnovne šole s prilagojenim programom. Na to bi morali biti učitelji in še zlasti

svetovalni delavci v šolah še posebej pozorni. Podatki kažejo, da pri učencih zadnjih dveh razredov, tako osemletne kot devetletne osnovne šole narašča strah pred neuspehom. In tudi, da velik del učencev oz. dijakov ne konča šolanja brez primerne znanja za nadaljnje uspešno šolanje ali za primerno zaposlitev. O tem bo moralo razmisliti učiteljstvo, s tem se bodo morali ukvarjati učenci, dijaki, študentje in starši.

Eden od problemov učinkovitosti našega vzgojno-izobraževalnega sistema je, ob izogibanju študiju naravoslovja, pretirano pogosto odločanje za študij družboslovja in humanistike. Po deležu diplom na področju tehnike smo nekaj boljši od povprečja Unije. Za spodbujanje zanimanja za naravoslovje pohodi ministrov po Sloveniji ne bodo zadoščali. Od osnovne šole naprej bo treba pri mladih sistematično oblikovati interes za naravoslovje, pri čemer bo treba radikalno spremeniti didaktiko poučevanja naravoslovnih predmetov. Seveda pa to ne pomeni favoriziranja naravoslovja in tehnike na račun družboslovja in humanistike – predvsem temu smo priča ta trenutek.

V visokem šolstvu bo za večjo učinkovitost treba z ustreznimi ukrepi vlade spodbujati mednarodno povezovanje, oblikovanje centrov odličnosti, povezovanje raziskovanja s študijskim procesom in dosledno ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti. Graditi je treba na kvalitetnih in uveljavljenih programih, na uveljavljenih učiteljih, fakultetah in šolah, ter pomladiti univerze z mehanizmom asistentov stažistov.

Bolonjski proces je v Sloveniji stekel dokaj pozno in ne teče v pravo smer. Prihaja do drobitev programom na številne predmete, izgublja pa se usmerjenost na kompetence diplomanta. V naslednjem mandatu bo treba ta proces dobro analizirati in ga usmeriti v dvig kvalitete diplomantov.

Javni sistem in zasebnštvo

Slovenijo odlikuje trden in relativno kakovosten sistem javnega sistema vzgoje in izobraževanja. Dopolnjuje ga ustrezno financiran sistem zasebnih vrtcev in šol. Vsak zasebni vrtec ali šola, ki ima ustrezen program in zadostno število prijavljenih, avtomatično prejme 85 odstotno javno financiranje. Tovrstno financiranje poznajo le

redke evropske države. Če zasebno šolo ali vrtec za dopolnitev javne mreže potrebuje občina ali država, je financiranje 100 odstotno. Zasebna pobuda v vzgoji in izobraževanju v Sloveniji se razvija postopno – najhitreje v visokem šolstvu in predšolski vzgoji, dokaj hitro pa tudi v srednjem šolstvu. Socialni demokrati podpiramo, da se poleg javnega šolstva uveljavlja tudi zasebno, vendar le na način, da zasebni sektor vlaga dodatna sredstva, ne pa da se javna sredstva prelivajo v zasebne žepe. Zasebno osnovno šolo imamo trenutno le eno, ustanavlja se druga. Z izjemo visokega šolstva na drugih področjih kot zasebnik, ki ustanavlja vrtce in šole, prevladujoče nastopa Rimskokatoliška cerkev (RKC). Konfesionalne šole so tudi prevladujoča oblika zasebnih šol v Evropi. Nordijski svet jih pozna malo. Prav tako postsocialistične države. Belgija in Nizozemska pa jih imata kar 60 oz. 70 odstotkov. Nasploh velja, da več kot je v zasebnem šolstvu javnih financ, večji vpliv ima nanje država. V Sloveniji ni potrebe po stodontnem financiranju zasebnih šol, tako kot predlaga sedanja vlada. Zasebno šolstvo se bo tudi brez tega postopno širilo. Primarna skrb oblasti mora biti namenjena kakovostni javni mreži vrtcev in šol. To še posebej velja v razmerah razpadanja te mreže zaradi zmanjševanja števila otrok.

Tudi v visokem šolstvu mora država najprej poskrbeti za javne univerze. Nadaljuje naj tudi financiranje zasebnih visokošolskih institucij s koncesijo. Trenutno pa razen političnih in klientelističnih razlogov ni potrebe po dodatnem javnem financiranju zasebnega visokega šolstva. Še posebej nevarna in neodgovorna je ideja, ki jo goji trenutna oblast, o financiranju zasebnih fakultet na račun javnih.

Poleg področij formalnega izobraževanja obstaja ocena o premajhnem priznavanju in promociji neformalnega izobraževanja. Neformalno izobraževanje je pogosto spregledano, čeprav izkušnje npr. z delom na projektih veliko prispevajo k osebnostnemu razvoju, hkrati pa povečujejo tudi usposobljenost za delo.

Naša znanost v mednarodni primerjavi

Upada tudi prepoznavnost Slovenije v EU na področju raziskovalne dejavnosti. Slovenija je imela leta 2000 največ raziskovalcev v državnem sektorju, vendar se je do leta 2005 struktura spremenila v korist raziskovalcev v poslovnem sektorju (vir: UMAR, maj 2007). V Sloveniji je bilo v obdobju 2002 - 2004 aktivnih 26,9 odstotka inovativnih podjetij, kar kaže, da sicer počasi, a vseeno dohitevamo razvite evropske države. Hkrati pa Slovenija med EU-27 zaseda šele 23. mesto po vrednosti

inovacijskega indeksa v storitvah (vir: UMAR). Eden od posrednih dokazov je tudi zadnje mesto Slovenije po uspešnosti med petindvajsetimi članicami EU v 6.okvirnem programu EU. Slovenija je tudi med zadnjimi po številu znanstvenih objav v najkakovostnejših revijah. V ničemer se ni izboljšalo upoštevanje mednarodno primerljivih dosežkov raziskovalcev, niti ni olajšana in poenostavljena mobilnost domačih in tujih raziskovalcev. Vse to so bili cilji pred leti podpisane Lizbonske strategije (1999), Bolonjske prenovne študija (1999) in vrste konvencij, ki segajo celo v leto 2007. Z omenjeno resolucijo so smernice sedanje vladne politike v nasprotju z Zeleno knjigo o evropskem raziskovalnem prostoru, ki jo je izdala EU v aprilu leta 2007 ter celo z Nacionalnim raziskovalno razvojnim programom, ki ga je v začetku svojega mandata podpisal sam predsednik Vlade RS.

Niso razvita orodja za podporo vlaganjem v razvoj ključnih tehnologij, pomembnih za povečanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Za inovativnost ni spodbud niti v zasebnem sektorju niti na univerzah in institutih. Pomanjkljivo je financiranje dela administrativnih stroškov kot pomoč pri patentiranju, propagiranju, prodaji in vzdrževanju patentnih pravic ter pri ustanavljanju novih razvojnih jeder in razvoju raziskovalnih inkubatorjev. Nosilci najizvirnejših idej novih tehnoloških pristopov in rešitev v manjših in srednjih podjetjih niso deležni ustrezne pomoči¹⁹, kot je to praksa v razvitih državah sveta.

Socialni demokrati menimo, da je nujno potrebno zagotoviti sodelovanje in usklajevanje raziskovalnih in visokošolskih partnerjev ter vse zainteresirane javnosti pri oblikovanju novih ukrepov (resolucij, zakonov), saj brez upoštevanja vseh potreb in interesov sfere ter demokratičnega dialoga in konsenza na tem občutljivem in pomembnem področju družbenega delovanja ni pričakovati uspeha.

Prav tako smo prepričani, da mora visoko šolstvo, kot deloma tudi raziskovalna dejavnost, ostati javno dobro in zato dostopno javnosti. Tako je treba na tem področju nujno vzpostaviti merila za ustanavljanje zasebnih ustanov v okviru javno - zasebnega partnerstva, vendar tako, da je onemogočeno nekontrolirano prelivanje

19 Predlog reformnega ukrepa 30 je predvideval selitev na ministrstvo za razvoj, kar je ostalo neuresničeno, sredstva, ki jih ima TIA pa so zanemarljiva, komaj dovolj za njeno golo delovanje. Pri nadvse naivnem načrtu za posnemanje Fincev je vlada spregledala, da je imela ustrezna finska agencija leta 2006 za financiranje projektov 478 milijonov EUR, TIA pa ima za leto 2007 predvidenih okrog 2.6 MEUR, in še 6.7 MEUR od obrambnega ministrstva (petdesetkrat manj).

davkoplačevalskega denarja v zasebni sektor in doseči obratno; namreč plemenitenje javnega dobrega z zasebnim kapitalom po mehanizmih, ki delujejo v razvitih državah.

Ciljnost, kot orodje usmerjenega raziskovalnega dela, upada in širi prostor stihiji in naključjem. Koordinacija med dejavniki, pomembnimi za tehnološki napredek: raziskavami na univerzah, raziskavami na inštitutih in raziskavami v zasebnem sektorju močno šepa in zanjo ni ustreznih vzpodbud in orodij.

Financiranje znanosti

Delež izdatkov za raziskave in razvoj v BDP se je v Sloveniji zmanjšal od 1,55 odstotka v letu 2001 (podoben je bil že leta 1995) na samo 1,22 odstotka v letu 2005. Takrat je v državah evro-območja znašal 1,86 odstotkov, v Nemčiji 2,51 odstotka, v Avstriji 2,36 odstotkov in na Finskem 3,86 odstotkov.

Primerjava z evropskimi državami torej kaže, da Slovenija namenja premalo sredstev za raziskovalno dejavnost. Pri pregledu odstotka BDP, ki ga članice EU namenijo iz javnih sredstev za raziskave in razvoj vidimo, da je pet takšnih, ki dodelijo vsaj dvakrat večji odstotek BDP. Manj kot Slovenija pa dajo le nekatere od novih članic EU (Latvija, Poljska, Slovaška) in Grčija, ter – presenetljivo - tudi znano uspešna Irska. Posebej izstopa relativno majhna Finska (5,2 milijona prebivalcev), ki je namenila v letu 2005 skupno 3,5 odstotka BDP za R&R iz javnih sredstev okrog 1,2 odstotka (prispevek države je bil leta 2006 neverjetnih 1,7 milijarde EUR), ostalo pa prispeva gospodarstvo, pretežno elektronski sektor.

V Sloveniji javna sredstva za raziskave in razvoj, merjeno kot delež BDP, padajo in to največ v zadnjih štirih letih. Če dopolnimo padec izdatkov za raziskave in razvoj v BDP tudi še s strukturo po sektorjih izvajanja raziskovalne in razvojne dejavnosti v Sloveniji (Vir: SURS – Statistične informacije), se pokaže upad izdatkov poslovnega in rast izdatkov državnega in visokošolskega sektorja. Padajo investicije iz tujine (z 12 na 7 odstotkov) in gospodarskih družb (s 60 na 55,3 odstotka) in rastejo državni viri (s 30 na 38 odstotkov). Gospodarske družbe, ki naj bi postale najbolj dinamičen segment povečanja izdatkov raziskovalne in razvojne dejavnosti, so v letu 2005 te izdatke sicer realno povečale, vendar so v

celotnem obdobju 2002 – 2005 realno zmanjšale obseg sredstev za raziskave in razvoj (vir: UMAR). Kot nasprotje tem številkam pa študija Evropske komisije²⁰ o globalnih poslovnih vlaganjih v raziskave in razvoj, prikazuje 10 odstotno rast.

V Barceloni je leta 2002 vrh EU sprejel sklep, ki zavezuje članice v EU, da zvišajo vlaganja v raziskave in razvoj (R&R) na 3 odstotke BDP. Slovenija ni niti na polovici tega cilja in ne kaže, da ga jemlje resno. S tem, da država ne povečuje proračunskih sredstev za znanost in tehnologijo daje slab zgled tudi zasebnemu sektorju, ki svojih vlaganj v R&R tudi ne povečuje. Povsem nerealizirana je torej obljuba iz koalicijske pogodbe, da bo sedanja vlada postopno povečala vlaganja v znanost, da bo dosežen zadosten, trajen, stabilen, pregleden in odziven sistem financiranja znanosti iz javnih sredstev.

Leto	BDP v milijonih €	Javna sredstva za R&R v milijonih €	% javnih sredstev v BDP za R&R
1999	16.350	108.22	0.66
2000	17.940	111.52	0.62
2001	20.030	112.48	0.56
2002	22.350	111.00	0.50
2003	24.240	111.19	0.46
2004	26.180	131.39	0.50
2005	27.630	133.35	0.48
2006	29.740	140.98	0.47

20 <http://www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1448&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>, november 2007

Deset posebej kritičnih točk znanstveno tehnološke politike te vlade

Posebej kritično oceno moramo izreči tudi naslednjim izhodiščem in ukrepom znanstveno tehnološke politike te vlade:

- aplikativnost in ciljno usmerjanje raziskav ni dobilo vzpodbude v ustreznih orodjih tržno usmerjene raziskovalne politike;
- nepovezanost raziskovalnega dela na akademskih ustanovah z razvojnimi oddelki v gospodarstvu ostaja temeljna pomanjkljivost raziskovalne politike tega obdobja; nadaljuje se pospešeno drobljenje projektov;
- politika do nekaterih temeljnih raziskav, ki so lahko v razvitem svetu osnova tehnološkega razvoja, je omejujoča in ne vidi koristi temeljnih raziskav za razvoj visokega šolstva, za razvoj vrhunskih znanj in raziskovalnih kadrov ter s tem posredno za gospodarstvo in celovit družbeni razvoj;
- povsem neurejen je institucionalni okvir raziskovalne dejavnosti na univerzah, kot npr. nepregleden status univerzitetnih, fakultetnih in zasebnih raziskovalnih institutov;
- politika do projekta mladih raziskovalcev je neodločna in finančno oskubljena, kot več desetletni projekt razvoja vrhunskih raziskovalnih kadrov, ki je dal odlične rezultate;
- skromen je napredek pri razvoju instrumentalne in druge vrhunske infrastrukturne opreme; v Sloveniji ni niti tovrstnih centrov enotnega evropskega raziskovalnega prostora;
- položaj državnih raziskovalnih inštitutov in raziskovalcev je negotov.
- proračun pokriva le osnovno infrastrukturo in plače vodilnih in administrativnih delavcev, ne pa plač raziskovalcev. Tudi zato, ker za raziskovalno delo pri nas med tujimi raziskovalci ne vlada zanimanje;
- postopki prijavljanja na razpise Javne agencije za razvojno dejavnost so vse bolj zbirokratizirani; pogoji se nenehno spreminjajo.

Klientelizem

V evalvacijski sistem, ki naj bi bo slonel na načelih nekonfliktnosti interesov in jasni preglednosti, vdirajo klientelistični in politični kriteriji pri izbiri projektov za državno financiranje. Način imenovanja članov organov in teles Javne agencije za razvojno dejavnost, le-tej ne zagotavlja neodvisnosti od dnevne politike.

Agencija se, zaradi majhnosti okolja in s tem nabora ocenjevalcev za evalvacijo projektov, zateka k zelo formaliziranemu obravnavanju predlogov za raziskovalne projekte (tako imenovani točkovni model, ki ga uvaja in izvaja Javna agencija za razvojno dejavnost RS ali »točkitis«), ki ne odraža dovolj dobro kompetenc predlagateljev. Evalvacijski sistem je nevzdržen in neprimerljiv z razvitimi državami. Trditve, da smo majhni, in naj bi zato pri nas veljala druga pravila, ne vzdržijo.

Nesprejemljivo je, da je ocenjevanje znanstveno raziskovalnega dela oz. raziskovalcev za vse vede in področja ter za vse vrste razpisov enotno, saj imajo merila pri različnih vedah (naravoslovje, tehnika, medicina, družboslovje, humanistika in biotehnika) različno težo. Tak pristop povzroča arbitrarno delitev sredstev in neenakomeren razvoj znanosti ter tvega ukinitvev celotnih raziskovalnih področij.

VI. Skrb za zdravo življenjsko okolje

Imamo odlična naravna izhodišča

Slovenija se zaenkrat še ponaša z veliko ohranjenostjo okolja, izjemno pokrajinsko in biotsko raznovrstnostjo, ki je pomembna za kakovost razvoja tudi v evropskem merilu. Uvrščamo se med evropske države s pičlimi neobnovljivimi naravnimi viri in veliko porabo naravnih virov na prebivalca. V primerjavi z državami EU-15 se Slovenija po večini kazalcev na prebivalca sicer uvršča med države z zmernimi pritiski na okolje, a primerjava ključnih kazalcev uveljavljanja trajnosti za Slovenijo kaže zelo veliko porabo materialov in energije na enoto ustvarjenega dohodka. V obdobju 1990-2006 so se emisije toplogrednih plinov Sloveniji povečale, v EU-15 pa zmanjšale. Slovenijo označuje tudi razsipna raba prostora in s tem povezana obsežna in obremenjujoča infrastruktura ter raba energije, saj porabi za vsakega novega prebivalca 3 do 5-krat več prostora kot intenzivno poseljeni Danska ali Nizozemska.

Slovenija ima dragoceno in zelo občutljivo naravo, ki je nenadomestljiva podlaga našega obstoja in razvoja. Okoljska politika bi morala zato pri nas odražati cilje Prenovljene strategije EU za trajnostni razvoj, ki jo je Svet Evropske unije sprejel junija 2006.

Slovenija je pomorska dežela, kar je tudi formalno zapisano v Resoluciji o

pomorski usmeritvi Republike Slovenije iz leta 1991, ki jo sedanja vlada premalo upošteva. Evropska komisija je v lanskem juniju objavila Zeleno knjigo o prihodnji, holistični in povezovalni pomorski politiki Evropske unije, ki bi jo morala dosledno upoštevati tudi naša država.

Dvanajst okoljskih problemov, ki terjajo večjo pozornost politike

Vse od osamosvojitve Slovenije do danes, nobena vlada ni posvečala ustrezne pozornosti okoljski problematiki. Socialni demokrati menimo, da bi morale vlade v preteklosti in danes skrajno resno obravnavati naslednje okoljevarstvene probleme:

- slabšanje kakovosti vodnih virov;
- prekomerne emisije toplogrednih plinov in drugih naravi in zdravju škodljivih emisij;
- preveliko rast porabe energije, povečevanje gospodarske rasti z energetske preveč intenzivnimi investicijami, ki niso prilagojene zmogljivostim okolja, naravnim virom in ohranjanju narave - prenizka raba obnovljivih naravnih virov;
- prevelik pritisk intenzivnega kmetijstva v prodnih ravninah na podzemno vodo;
- preveliko razpršenost primestne urbanizacije, prevelik okoljski pritisk cestnega prometa, industrijsko obremenjevanje okolja in negospodarno ravnanje z odpadki;
- neustrezno gradnjo skupnih infrastrukturnih (npr. prometnih in energetskih) koridorjev v okviru regionalnih zmogljivosti okolja;
- premalo posebnih varstvenih območij po ptičji in habitatni direktivi ter območij varovanja virov pitne vode (kraški izviri, območja talne vode), ki so pomembni za oskrbo z vodo;
- ohranjanje obstoječega, okvirnega razmerja med gozdnimi, kmetijskimi in pozidanimi ter drugimi neproduktivnimi površinami;
- večplastno degradacijo okolja v geografsko zaokroženih območjih, zlasti v Zasavju, Zgornji Mežiški dolini, območju Celja in Šaleški dolini;
- nezadostno skrb za ohranjanje čistosti rek in morsko okolje;

- nezadostno skrb za vzdrževanje in urejanje vodotokov ter plazov;
- nedopustnost gradnje na poplavnih in plazovitih območjih.

Ob bok lokalnim okoljskim problemom pa stopajo tudi globalni okoljski problemi, katerih reševanje prav tako zadeva slovensko politiko. Slovenija bi morala skozi svojo okoljsko politiko izpolnjevati zahteve in cilje številnih okoljskih sporazumov, direktiv in konvencij katerih podpisnica je. Zaenkrat je njen podpis bolj kot ne samo na papirju, oz. na deklarativni ravni, pa naj gre za Kjotski sporazum, Vodno direktivo, Klimatsko konvencijo in še kaj. Če Slovenija mednarodnih obveznosti do okolja ne bo spoštovala, bo najmanj izgubila svoj ugled, občutila pa bo tudi ekonomske sankcije. Eden največjih izzivov, povezanih tudi z zmanjševanjem emisij toplogrednih plinov in številnimi mednarodnimi konvencijami, je umiritev prometnega obremenjevanja, ki najhitreje narašča.

Zelena politika

Ključna, razvojno in varstveno zaskrbljujoča je skromna vključenost okoljskih sestavin blaginje v ključne sektorske politike, zlasti industrijsko, prometno in kmetijsko. Obstoječi državni mehanizmi povečevanja konkurenčnosti podjetniškega sektorja postavljajo v ozadje oziroma ne vključujejo v zadostni meri okoljsko spodbudnih ekonomskih ukrepov. Eden ključnih zaviralnih dejavnikov potrebnega zmanjševanja energetske in emisijske intenzivnosti je velik delež energetske intenzivnih podjetij.

Sedanja resorna ureditev predvideva oz. se v praksi kaže, da je Ministrstvo za okolje in prostor edino legitimno za oblikovanje okoljskih politik, operativno reševanje okoljskih problemov in pripravljanje okoljskih strategij. Tako razmišljanje in institucionalna ureditev sta za današnji čas neprimerni. Nekateri akutni problemi v slovenskem okolju, na primer slaba kakovost zraka, premajhna kakovost in količina vodnih virov so tesno povezani z aktivnostmi, ki so v pristojnosti drugih ministrstev, na primer Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstva za promet in zlasti Ministrstva za gospodarstvo.

Politika vseh naštetih ministrstev je glede okoljske politike povsem neusklajena, tako na operativni ravni kot, še zlasti usodno za prihodnost Slovenije, pri pripravi razvojnih politik in strategij. Ob tem seveda slabe razmere v okolju lahko vodijo v akutne in kronične zdravstvene probleme, katerih posledice nosi neposredno ali posredno Ministrstvo za zdravje. Še bolj neposrečena in nekoordinirana povezava pa obstaja z Ministrstvom za obrambo, ki vodi politiko in oceno škod, ki so povezane z naravnimi nesrečami.

Žal tudi kadrovska politika na ministrstvih ni bila smotrna, saj močno primanjkuje ustrezno okoljsko izobraženih, interdisciplinarno in nestransko mislečih strokovnjakov.

Prilagajanje podnebnim spremembam

O prilagajanju posledicam klimatskih sprememb doslej ni bilo dosti govora, večina (politične) energije se je porabila za prizadevanja za zmanjševanje emisij, torej za odpravo vzrokov. Za bodočnost Slovenije pa je prilagajanje bolj pomembno, saj z gotovostjo lahko trdimo, da je za odpravo vzrokov klimatskih sprememb že prepozno. Vlada naj bi delovala tako, da bi vsaj deloma preusmerila pozornost in sredstva iz načelnih, a jalovih prizadevanj kjotskega tipa, v pragmatične, a nujne konkretne ukrepe za odpravo posledic in sprotno prilagajanje na klimatske spremembe.

Prilagajanje klimatskim spremembam zahteva organiziran, sistematičen in premišljen pristop. Zdaj je pravi čas, ko je treba problematiko klimatskih sprememb in dejavnosti institucionalizirati na nivoju države - od ustrezne, samo temu namenjene vladne službe do raziskovalne podpore. Razlogi za institucionalizacijo problematike blažitve posledic prilagajanja klimatskim spremembam so povsem praktične narave.

Res je, da bo za prestrukturiranje porabe primarnih virov energije kot za blažitev posledic in prilagajanja na klimatske spremembe potrebna veliko denarja. Toda, velika je tudi škoda, ki jo že in jo bodo tudi v prihodnje povzročale klimatske spremembe. Investiranje v zmanjševanje posledic je z ekonomskega stališča nepriljubljeno, saj ne prinaša dobička, ampak samo zmanjšuje izgube. Zato je

iluzorno pričakovati, da se bodo samodejno sprožili ekonomski mehanizmi, ki bi vodili k odpravi vzrokov ali posledic klimatskih sprememb. Tudi posamični interesi različnih gospodarskih in drugih segmentov družbe so različni, lahko so si celo nasprotni. Zmanjšanje posledic klimatskih sprememb in prilagajanje nanje pa je v splošnem interesu, ki ga mora zastopati država.

VII. Zunanja in varnostna politika

Ugoden mednarodni položaj Slovenije

Mednarodni položaj Slovenije ni bil v njeni zgodovini nikoli doslej tako ugoden. Slovenija je samostojna država, članica Organizacije Združenih narodov, Evropske unije, zveze NATO, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, povabljena je k pristopnim pogajanjem za polnopravno članstvo v Organizaciji za gospodarsko sodelovanje in razvoj, sodeluje v vrsti drugih mednarodnih organizacij in pobud. Konec leta 2007 so se odpravile notranje meje s članicami EU, ustvarjena pa je bolj neprepustna schengenska meja z ne-članicami EU. V prvi polovici leta 2008 naša država predseduje Evropski uniji in ponuja se ji priložnost, da pomembno okrepi svoj mednarodni ugled in prestiž. Samo s premišljeno zunanjo politiko je mogoče doseči večjo mednarodno prepoznavnost Slovenije, ki pa zaradi nejasnih nacionalnih interesov ni ustrezno pozicionirana znotraj pomembnejših mednarodnih organizacij, premalo je aktivna pri oblikovanju predlogov za reševanje socialnih in okoljskih vprašanj, posebej znotraj EU, premalo je tudi angažirana v procesih demokratizacije mednarodnih odnosov.

Premalo ambiciozna zunanja in varnostna politika

Osnovna izhodišča zunanje in varnostne politike Slovenije so ustrezna, vendar neambiciozna. Slovenija nima rešenih obmejnih in nekaterih nasledstvenih

vprašanj s Hrvaško, nima dolgoročne strategije odnosov z Italijo, Avstrijo in Madžarsko, posebej ko gre za področja skupnih strateških in varnostnih interesov (Zahodni Balkan). Med najbolj odprta vprašanja sodijo odnosi s Hrvaško, ki jih označujejo neuspešno dvostransko reševanje spora glede manjšega dela poteka meje na kopnem in določitve meje na morju, ob tem iskanje mednarodnih uslug, morda mednarodnega sodišča OZN v Haagu ali arbitraže, energetska so-odvisnost (skupna jedrska elektrarna), uveljavitev hrvaške ribolovne in ekološke zaščitne cone na morju tudi za članice EU mimo dogovora z najbolj prizadetima državama, Slovenijo in Italijo, ter s samo EU. Po neuspešnem poskusu dvostranskega reševanja mejnega spora z Republiko Hrvaško, ostaja to skupaj z drugimi nerešenimi vprašanji njunega dobrega sosedstva, največji zunanjepolitični izziv slovenske diplomacije. Glede tega smo bili v letu 2007 priče novih pobud z obeh strani, kar bi lahko pomenilo odprtje novega poglavja v reševanju odprtih vprašanj in poglobitve vsestranskega sodelovanja.

Slovenija postopoma odpravlja zgodovinsko zamudo iz časa po osamosvojitvi, ko ni dovolj skrbela za politični in gospodarski prodor na področje Zahodnega Balkana. Pogrešamo celovito strategijo odnosov Slovenije do držav Zahodnega Balkana, kjer bi bilo razvidno, da Slovenija lahko nastopa kot strateška igralka. Slovenija ima premalo vidno vlogo pri reševanju razmer v Bosni in Hercegovini, dokaj nejasno je njeno stališče glede prihodnjega statusa Kosova, čeprav sta obe krizni žarišči varnostno pomembni za državo. Slovenija premalo aktivno sodeluje z državami sredozemskega območja.

Nekonsistentnost sedanje zunanje in varnostne politike

Sedanja zunanja in varnostna politika ne premore konsistentnega modela delovanja, podprtega z vojaškimi silami, diplomatskimi pobudami in gospodarskimi akcijami v regijah mirovnih operacij, kjer mora spoštovati načelo legitimnosti operacij s strani OZN. Slovenija ni dovolj pripravljena na vidnejšo vlogo v evropski varnostni in obrambni politiki, kjer je ena od realnih možnosti oblikovanje skupnih EU vojaških in civilnih kriznih zmogljivosti. Slovenija pošilja svoje obrambne sile v operacije v tujino brez jasnega in dolgoročnega koncepta delovanja in brez resne dolgoročne strateške analize stanja v kriznih

regijah, ter brez zmogljivosti za povečevanje prepoznavnosti. Opazna je odsotnost slovenskih vojaških in policijskih poveljnikov ter uradnikov v vodilnih strukturah mednarodnih operacij. Legitimnost sodelovanja v mirovnih operacijah v domačem javnem mnenju upada zaradi odločanja o sodelovanju v le-teh brez javnosti in javne razprave. Resneje bo treba proučiti vprašanje energetske odvisnosti od uvoza energentov in oblikovati stališče do skupne evropske energetske politike kot ene izmed kratkoročnih ključnih prioritet EU.

Premalo angažmaja na področju razvojnih pomoči

Slovenska zunanja politika se premalo angažira na področju razvojnih pomoči, saj smo se zavezali, da bomo povečali delež BDP za to področje. Del te pomoči bi ob hkratnem vlaganju v humanitarne in solidarnostne objekte v tujini pomagal tudi pri večanju prepoznavnosti Slovenije. K temu bi bistveno več lahko pripomogla tudi boljše organizirana in usmerjena gospodarska in kulturna diplomacija.

Premalo skrbi za rojake v zamejstvu in drugod po svetu

Kljub posebni resoluciji o politiki do slovenskih manjšin, sprejeti v letu 2006 in ustanovitvi posebnega Sveta pri predsedniku vlade še vedno pogrešamo celovito strategijo odnosa Slovenije do manjšin in ukrepe, ki bodo povečali vlogo manjšine v čezmejnem sodelovanju na gospodarskem, kulturnem in znanstvenem področju. Strategija mora predvsem upoštevati, da so se z vstopom v EU in odpravo notranjih meja odprle širše možnosti sodelovanja na vseh področjih.

Nujnost usklajenega delovanja dejavnikov varnostnega sektorja

Slovenska nacionalno varnostna politika potrebuje usklajeno delovanje vseh dejavnikov varnostnega sektorja, da bi lahko zagotavljala varnost državljanov

pred vsemi vrstami in oblikami sodobne ogroženosti (zunanje vojaške in nevojaške grožnje, terorizem, povečana kriminaliteta in organiziran kriminal, okoljske grožnje vključno s posledicami klimatskih sprememb, ekonomske grožnje, naraščajoča energetska odvisnost,...) Za doseganje tega cilja je potrebno strateško načrtovano, profesionalno in družbeno nadzorovano delovanje slovenske policije, obveščevalnih služb, slovenske vojske, sistema zaščite in reševanja, sistema civilne obrambe, zasebnih varnostnih služb, podprto z varnostnimi prizadevanji številnih nevladnih in prostovoljnih organizacij in društev. Pri tem pa mora biti nacionalno varnostna politika skupaj z ostalimi državnimi politikami mehanizem in sredstvo, ki prispeva k politični, socialni, ekonomski in siceršnji stabilnosti Slovenije in blagostanju njenih državljanov.

Slovenska vojska po profesionalizaciji

Slovenska vojska je v letih po osamosvojitvi izvedla vrsto nedokončanih reorganizacij, ki so povzročile več strukturnih materialnih in kadrovskih viškov. Med dolgoročno najbolj sporne posledice sodijo opremljanje in nakupi oborožitve in opreme, vojaška saniteta, nesorazmerje med nakupi in kadrovskimi potenciali, neizdelan sistem upravljanja s človeškimi viri.

Proces profesionalizacije in ukinitve obveznega služenja vojaškega roka sta po letu 2002 povečala ugled obrambnega sektorja v javnosti, pridobivanje novih kadrov je bilo uspešno. Neustrezen karierni sistem, vse nižji prejemki v primerjavi z gospodarskim sektorjem, neobstoj vojaških ugodnosti, kršenje načela enakih možnosti ter slabšanje medosebnih odnosov v SV povzročajo padec priliva novega kadra ter povečano število odhodov iz SV. Vidno je pomanjkanje dolgoročnega strateškega kadrovskega oglaševanja. V programu profesionalizacije vojske je ključnega pomena strokovnost in odprtost vojaškega sistema izobraževanja in usposabljanja. Zapiranje SV v lasten ali poseben sistem vojaškega šolstva brez zunanjih neodvisnih evalvacij, kjer je šolanje namenjeno zgolj produkciji diplomantov za ekskluzivno vojaške potrebe, je predrago in v nasprotju z odnosom javnosti do vojaškega poklica.

Zaskrbljenost nad povečanjem varnostne ogroženosti prebivalstva

Na področju notranje varnosti se slovenska policija sooča s potrebo po povečevanju strokovnosti ter s pomanjkanjem kadrov za opravljanje osnovnih policijskih nalog, kar povečuje varnostno ogroženost prebivalcev. Policija se vse bolj birokratizira in politično instrumentalizira ter je vse manj prisotna med ljudmi, na terenu, kjer bi morala igrati predvsem preventivno in ne le kurativno vlogo. Zasebne varnostne službe še niso povsem profesionalno prevzele nalog s področja zasebnega varovanja. Obveščevalne službe se soočajo s politično nepreglednostjo svojega prestrukturiranja. Operacionalizacija sodelovanja vojske pri zagotavljanju schengenske meje skladno z Zakonom o obrambi ni bila izvedena. Pomoč vojske pri odpravljanju posledic naravnih in drugih nesreč je zaželena, ni pa dovolj sistemsko urejena.

Potreba po nacionalnem sistemu kriznega upravljanja

Razvoj sistema zaščite in reševanja je dosegel visoko raven opremljenosti in se v primerih naravnih in drugih nesreč bolj ali manj ustrezno odziva. Pogrešamo strateško presojo vpliva podnebnih sprememb na večjo pogostost katastrof. Uspešno soočenje s sodobnimi krizami in kompleksnimi grožnjami je možno le ob oblikovanju nacionalnega sistema kriznega upravljanja.

Izdali
Socialni demokrati
Levstikova 15
1000 Ljubljana
Slovenija

Za izdajatelja
Uroš Jauševc

Uredila
Nataša Kovač

Oblikovanje
Matevž Frangež

Naklada
13.000 izvodov

Tisk
Bagraf

Januar 2008

*Socialni demokrati
smo polnopravni člani Stranke evropskih socialnih demokratov*

Slovenija danes

Ocenja stanja

Socialni demokrati
Levstikova 15
1000 Ljubljana

T 01 2444 100
F 01 2444 123

info@socialnidemokrati.si
www.socialnidemokrati.si